

Чурапчыга күн тахсар!

САҢА ОЛОХ

2019 сыл
Муус устар
5 күнэ
БЭЭТИНСЭ
№ 25
(11582)

12+

Чурапчы улуунун хайыата

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Эгэрдэ

Булчут күнүнэн!

Улуус бары булчуттарын, балыксыттарын, булт хайаайыстыбатын үлэһиттэрин, улуус эр санаалаах дьонун бүтүн Сахабыт сирин үрдүнэн биллэриллибит Булчут күнүнэн «Чурапчы улууһа (оройуона)» муниципальнай тэриллии дьаһалтатын уонна улуус дьокутааттарын аатыттан итихтик-истинник эбэрдэлиибит!

Саха норуотугар «Уол оҕо төрөөтөбүнэ — суор үөрэр» дигэн бэргэн этии баар. Ол курдук, былыр-былыргыттан саха норуота булка-өлкө улахан сыһыаннааҕа, баай хара тыатыттан аһаан-таннан олороро, хас биһирдии булчут киһи ону өйдүүрү, махталлаахтык сыһыаннаһара. Урут уол оҕону булка уһууларын тэнэ, ийэ айылҕаны, тыынар тыыннааҕы таптыырға, харыстыырға үөрэтэллэрэ, олох суруллубатах сокуонун тутуһарыгар такайаллара. Билингү күлүөнэ ол үөрүүдэи утумнууруттан киһи үөрэр.

Улууспутугар Байанай күрбэ, Аба күрбэ курдук үгэскэ кубулуйбут дьаһалларга, биһиги эбэлэрбит сыллапта үрдүк таһымнаахтык кытталлар, ол барыбыт киһи туттуута буолар. Бүгүн аан дойдуга улахан уларыһылар тахса турар кэмнэригэр төрүт үгэһи уонна дьарыгы өрө туттуубут, үүнэр ыччаптыгыгар тизирдибит омук быһыытынан симэлийбэккэ, сайдыы таһымыгар тахсан иһии туохтунан буолар.

Онон Булчут күнэ биһизгэ көннөрү булчут-алчыт, түүлэхсит эрэ бырааһынныыга буолбатах, бу Саха норуотун урукку кэмин, бүгүнгү күнгэ ситимниир улахан тэрээһининэн буолар.

Өссө төгүл барыгытын бырааһынныгынан эбэрдэлиибин, олоххутугар уонна үлэбитигэр ситиһиһэри, Баай Байанай булду тосхойо турарыгар баҕарабын!»

Алексей Ноговицын,

«Чурапчы улууһа (оройуона)» МТ баһылыгын э.т.,

Афанасий Захаров,

улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ.

Новости республики

Айсен Николаев провел совещание по вопросам развития сельского хозяйства

Глава Якутии Айсен Николаев провел рабочее совещание по вопросам развития сельскохозяйственной отрасли республики. В частности, речь шла о мерах по реализации агропромышленного потенциала региона. Участники совещания обсудили актуальные задачи, стоящие перед ключевой отраслью республики.

В ходе совещания Айсен Николаев особое внимание уделил повышению эффективности мер государственной поддержки агропромышленных предприятий для достижения прироста объема переработки и стимулирования сбыта местной продукции.

В частности, Ил Дархан говорил о необходимости совершенствования механизмов государственной поддержки сельхозпроизводителей. Также отдельное внимание уделил стимулированию малого и среднего предпринимательства на селе.

Для реализации перечисленных приоритетных задач необходимо внедрение специализированного комплекса мер государственной поддержки, связанных с предоставлением финансовых услуг.

Глава отметил, что сельхозпредприятия агропромышленного комплекса должны обеспечиваться доступными и своевременными финансовыми ресурсами, которые будут способствовать созданию благоприятных условий для развития малого и среднего предпринимательства в агропромышленном секторе республики. Драйвером для модернизации агропромышленного комплекса республики послужат реализация национального проекта «Малое и среднее предпринимательство», а также достижение основных задач, установленных Указом Главы Якутии «О стратегических направлениях развития сельского хозяйства Республики Саха (Якутия)».

Как сообщил заместитель председателя Правительства Якутии Денис Белозеров, для реализации поставленных задач в республике начата работа по созданию агрохолдинга — Фонда поддержки агропромышленного производства базе АО ФАПК «Туймаада». Он объединит сельхозпредприятия республики для комплексного решения вопросов заготовки, переработки и создания условий для расширения рынка сбыта местной продукции.

Фонд будет предоставлять сельхозпредприятиям республики займы для проведения весенне-полевых работ, на заготовку сельхозпродукции, реализацию инвестиционных проектов, связанных со строительством и реконструкцией производственных объектов, техническим и технологическим перевооружением, а также реализовывать антикризисные мероприятия, направленные на финансовое оздоровление предприятий.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

ЧУРАПЧЫГА — «ЛЫЖНЯ РОССИИ»

Чурапчы нэһилиэгэр «Боотур Уус» стадион хайыһардыыр баазатыгар «Лыжня России-2019» чэрчитинэн оскуола үөрэнээччилэрин икки ардыларыгар хайыһарга күрэхтэһии бэрт сэргэхтик буолан ааста. Түһүлгэ «VIP» түһүмэбэр улуус баһылыгын социальнай бөлүгүрүстэргэ солбуйааччы Николай Аммосов, Дмитрий Коркин аатынан олимпийскай эрэллэри бэлэмниир Чурапчытаабы ороспүүбүлүкээнискэй интэринээт-оскуола дириэктэрэ Николай Гуляев, «Чуораанчык» уһуяан сэбиэдиссэйэ Августина Захарова кытыннылар.

Оскуола үөрэнээччилэрэ сылларынан, уол-кыыс диэн арахсан, 1000 миэтэрэбэ эстафетага сүүрдүлөр. Халлаан сыһыан, хайыһар суола олус халтараан да буоллар, күрэхтэһии бэркэ тэриллэн бытылынна. Улуустан уопсайа 20 оскуола үөрэнээччигэ кытынна, ааспыт сылы кытары тэннээтэххэ, кыттааччы ахсаана биллэ элбээбит. Күрэхтэһии үөрүүлэх чааһыгар улуус дьаһалтатын усулорка отделын салайааччы Иван Оконешников, улуус дьаһалтатын ыччаты кытары үлэбэ исписэлиһэ Иван Пономарев эбэрдэ тылы атыллар.

«Салгыһыта сылдьыы киһи доруобуйатыгар туһалаах, Биһиги тэрилтэбит эрдэттэн бэлэмнэммитэ. Эрчиллиһи наада. Ол түмүгэр ким бэлэмнээх — ол бастыыр. Оболор күрэхтэһэллэрин көрөр интэриэһинэй. Агаардас күрэхтэһэ эрэ буолбакка, чэбдик ыраас салгыһынан тыынар да доруобуйага туһалаах буоллаҕа», — диэн Николай Гуляев санаатын үллэстэр. Бу кэнниттэн оскуола оболоро хайыһарынан сүүрүүлэрэ буолла.

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ.

Сага кинигэ

“Даланнын бииргэ” кинигэ биһирэмгэр

Муус устар 2 күнүгэр улууспутугар эмиз биир ураты дьоро түгэн тосхойдо. Биир дойдулаахпыт, биллиилээх суруйааччы, А.Е. Кулаковскай аатынан Судаарыстыбаннай бириэмийэ лауреата, Саха сириг суруйааччыларын сойууһун чилиэнэ Василий Назарович Егоров-Тумарча “Даланнын бииргэ” сага кинигэтин биһирэмэ буолла.

Бу күн улуус дьаһалтатын аактабай саалатыгар, ханан да озорор миэстэ суох гына, баһаам элбэх киһи муһунна. Ол Чурапчы дьоно-сэргэтэ чулуу суруйааччытыгар Василий Семенович Яковлевка—Даланга итиэнэ күн бүгүн айар үлэ үгэнигэр сылдыар суруйааччытыгар Василий Назарович Егоровка-Тумарча ытыктабылбыт, сүгүрүйүүбүт түһүтүнэн сыанаппанна. Улуустаабы гимназия 5-с кылааһын уопаттара “Мин дойдум — Чурапчы” литэрэтириннэй композициянан (сал. Ф.Н. Болдовская) үөрүүлээх дьаһалы астылар.

Сага кинигэ биһирэмн Одьулууннаабы киин биллэтиэхтэ өр сылларга үлэлээбит Саха өрөспүүбүлүкэтин култууратын туйгуна Анна Аржакова сапайан ыпта. Үөрүүлээх дьаһалга улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, Дьокуускай куораттан Юлия Григорьева бэрэссэдээтэллээх өрөспүүбүлүкэтээби Ытык Сүбэ бэрэстэбиитэллэрэ, Август Егоров дириэктэрдээх “Бичик” кинигэ кыһатын үлэһиттэрэ, өрөспүүбүлүкэтээби “Знание” уопсастыба бэрэссэдээтэлэ Василий Иванов, “Чолбон” сурунаал кылаабынай эрдээктэрэ Данил Макеев, СӨ үтүөлээх геолога Николай Кириллин, өрөспүүбүлүкэтээби инвестиционнай хампаанньа генеральнай дириэктэрин солбуйааччы Иннокентий Аммосов, философскай наука доктора, доцент Егор Винокуров, биллиилээх суруйааччыт Павел Петрович Федоров — Сомоҕо, о.д.а. Тумарчаны уонна Даланы кытта бииргэ алтыспыт дьон. Биир дойдулаахтара — Кытаанах, Соловьева, Одьулуун кэһиликтэрин уонна Хайыах учаастагын баһылыктара, олохтоохторо, ону тэнэ улуус

уопсастыбаннаа, оскуола үөрэнээччилэрэ, туһааннаах тэрилтэ салайааччылары кыттыыны ыллылар, эбэрдэ тылларын тизиртэр, кинигэ тула санааларын үлэһиннилэр, өрөспүүбүлүкэбит биир тарбахха багтанар суруйааччытыгар Тумарча айымньылаах үлэтин аартыгар өссө да үрдүк ситиһиилэри баҕардылар.

Кинигэ “Бичик” кинигэ кыһатыгар 1200 ахсаанынан бэчээттэнэн тахсыбыт, үс түһүмэхтэн турар: “Даланнын бииргэ”, “Даланга эпэтэх тылларым”, “Публицистика”. Манна Саха норуодунан суруйааччыта Далан уонна суруйааччы Тумарча кэрэ айылбалаах Чурапчы Амматын Хайыаҕар уларыта тутуу кэмнэригэр олорон, бииргэ алтыспыттарын, онно бэйэлэрин улахан айымньыларын суруйбуттарын уонна тыа сиригэр төрүт дьарыгы өрө тутуу, сөргүтүү, бааһынай хаһаайыстыбалары тэрийии олуктара хайдах саҕаламмыттарын сырдатар уус —уран ахтыылары кирибэттэр.

Улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров улуус дьаһалтатын, дьокутааттарын аатыттан Тумарчаны сага кинигэти сүрэхтэммитинэн эбэрдэлээтэ, махтал

суругу, өйдөбүннүк бэлэби үөрүүлээх быһыыга-майгыга туттарда: “Мин “Сага олох” эрадээксийбэ үлэлиир кэммэр, былырын, Далан төрөөбүтэ 90 сылын көрсө, биир дойдулаахпыт Павел Федоров — Сомоҕо көбүлээһининэн, Тумарча “Эн биһиги — Бичик” кинигэти дьон Далан олохун, үлэтин сырдатар кинигэни 50 ахсаанынан бэчээттээн таһаарбылпыт. Итинтэн сизгэрэн, ол кинигэни ситэрэн-хоторон эбии матырыйааллары киллэрэн, бу сага кинигэ тахсыбытынан, Василий Назаровичка уонна Павел Петровичка ону тэнэ “Бичик” кинигэ кыһатын үлэһиттэригэр үүнэр көлүөнэбэ дьолун үйэлээх бэлэби онорбуттарынан, барҕа махталбытын тиздэбит”, — дидэ.

Салгыы Василий Тумарча кинигэ тахсытын туһунан санаатын манньык үлэһиннэ: “Былырын кыһын Далан үөрэнээччигэ, суруйааччы Сомоҕо миигин көрсөн: “Быйыл Далан 90 сылынан, өр сылларга бииргэ алтыспыт киһи быһыытынан, ахтыы кинигэ суруйарын буоллар. Кини туһунан эн эрэ суруйар кыахтааххын”, — дидэ тыл көтөхтүтэ. Онуоха: “Кырдык даҕаны, мин суруйбатахпына атын ким суруйуй, уһуннук, чугастык алтыспыт киһи буоллабым”, — дидэ сонно тута ылынан. “Эн биһиги тапсыа этибит” дидэ дьобуус кинигэм Далан үбүлүүдээх сылын көрсө, дьоммор-сэргэбэр дьолун бэлэһинэн буолбута. “Кыымтан уот сабыллар” дииллэрини, аны “Бичик” кинигэ кыһатын өйбүлүнэн ол кинигэм өссө ситэриллэн, байытыллан, “Даланнын бииргэ” кинигэм күн сириг көрдө. Онон кинигэм тахсытыгар сүүрбүт-көппүт, үлэлэспит дьоммор истинник махтанабын”, — дидэ махталын тизгэ.

Бу күн Тумарчага үгэс эбэрдэ, махтал тыллара ананнылар, өйдөбүннүк бэлэхтэр туттарылыннылар. Кинигэ Саха норуодунан суруйааччыта ааты инэриим уолдаспытын этэн туран, өрөспүүбүлүкэтээби Ытык Сүбэбэ көрдөһүү суругу түһэрдилэр.

Үөрүүлээх дьаһал түмүктүүр чааһыгар бу кинигэ тахсарыгар улахан үлэни-хамнаһы тэрийсидит Павел Сомоҕо тус санааларын үлэһиннэ: “Саха норуотун биллиилээх суруйааччыта, учууталым, биир дойдулаахпыт В.С. Далан олохун, айар үлэтин сырдатар кинигэ күн-дьыл аастабын аайы суолтата өссө улаатан, диригэнэн, кэнгэн иһизэ. Бу кинигэни таһаарыт суруйааччытыгар Тумарчага улууспут, өрөспүүбүлүкэбит аатыттан барҕа махталбытын тиздэбит. Далан уонна Тумарча Хайыаҕа олорон, норуотка биллибит улахан айымньыларын суруйбуттара. Василий Назарович өрөспүүбүлүкэбит бастабы Бэрэсидиэнэ Михаил Николаев туһунан “Биһиги Аан Дархаммыт” дидэ кинигэтин олуга онно түстэммитэ. Саха литэрэтиирэтэ, устуоруйата сайдарыгар дьолун кылаатын киллэристэ, айымньылар ааҕааччы киэн аранатыгар биһирэнэллэр дидэ биһиргэтэн туран, кинигэ норуодунан суруйааччы аатын инэриини өйүүбүн”, — дидэ.

“Суруллубут-суоруллубат” дииллэрини, “Даланнын бииргэ” кинигэ үүнэр көлүөнэ, төрөөбүт дойдутунан, биллиилээх дьонунан, киэн туттарыгар, устуоруйаны салгыы диригэтэн үөрэтэригэр үйэлээх өйдөбүннүк буолуоҕа.

Анна ЗАХАРОВА.

Киһи уонна сокуон

Мобильнай сибээс нөнүө түөкүннээһин, уоруу профилактиката

2018 сыл түмүгүнэн Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр мобильнай төлөпүүн нөнүө оноһулар буруй ахсаана 21% үрдээбит — 390 буруйтан 470 буруйга дидэри. Онтон Чурапчыга итинник оноһулар буруйдар ахсааннара 11-тэн 8-ка дидэри түсүтүт эрэри, син биир көрдөрүүтэ үрдээн турар.

Мобильнай түөкүннээһининэн эбэтэр баан счотуттан уорар дьон араас ньыманы тутталлар.

Түөкүттэр эмсэбэлээччи төлөпүүнүгэр баан, пенсионнай эбэтэр атын тэрилтэ үлэһитин аатыттан эрийэллэрэ саамай тэнийбит ньыман буолар. Кэпсэтии кэмигэр итэбэллэ киллэрэн, баан каартатын дааннайдарын ылаһлар. Ону эмсэбэлээччи түөкүттэргэ бэйэтэ этэр.

Ону тэнэ, элбэх буруй интэриниэт-марбаһын нөнүө оноһулар “Бастаан харчыгын төлөөтөххүнэ, сакааскын ытыам” дидэ баран ыһаппака эрэ сибээскэ тахсыбаттар, сүтэллэр. Ол курдук, тотализаторга ставка туруортаран баран ставкан умайда дидэ биллэрэллэр, ардыгар отой да тугу да биллэрбэттэр.

Итинник түөкүттэргэ эдэр, кырдыаҕас дьон, үөрэхтээх, үөрэбэ суох да дьон түбүһүн сөп. Онуоха

үксүн кырдыаҕас дьон түбүһэр дидэ дьонго сыһа өйдөбүл баар. Холобура, былырын Чурапчыга итинник түгэннэ биир оскуола дириэктэрин солбуйааччы түбэспитэ. Онно түөкүттэр “Эн медицинскэй өнөнөн барытынан туһамматаххынан страховый хампаанньа сорох харчыгын төннөрөр” дидэ албыннаан, 5-тэн тахса тыһ. солк. харчыны түөкүннээн ылбыттар.

Итинник мобильнай түөкүннэртэн куотунар, дыһинэн, судургу. Бастатан туран, хаһан да пин-кодун уонна каарта кэннигэр суруллар CVV кодун кимизэ да этимизэххэ наада. Иккинэн, сугабай төлөпүүн нөнүө хайдах да кирдэһит да, босуобуйа да, субсидия да бэриллибэттин өйдөөххэ наада. Итинник өнөлөрү ханьык баҕарар тэрилтэ сирэй көрсөн кэпсэттэххинэ эрэ онорор. Үсүһүнэн, интэриниэт нөнүө атылаһаргын сөбүлүүр буоллаххына, кимизэх, ханьык саайтка харчы ыһтаргын булгуччу көрүөххүн наада — аадырыһын, табаар сыанатын (наһаа чэпчэкитик үксүн түөкүттэр атылыһыллар) уонна да атынын. Ону тэнэ, киһи хамнаһа түһэр каартатынан буолбакка, интэриниэткэ оноһулар расчоттары итиннэ анаан арыллыбыт туспа каартанан туттар табыгастаах.

Оччоҕо түөкүттэр харчыны уордактарына даҕаны, икхис каартаҕа баар сууматтан ордугу ылар кыахтара суох буолар.

Мобильнай төлөпүүн нөнүө оноһулар буруйдар былырынна дидэри үксүн түөкүннээһин быһыытынан квалификацияланаллар этэ, ол эбэтэр РФ Холубунай кодексын 159 эбэтэр 159.6 ыстатыһынан. Онтон 2018 сыл ыам ыйын 4 күнүгүнэн РФ Холубунай кодекска уларыһыи киллэрэн, уоруу туһунан 158 ыстатыһа 3 чааһ, “Г” пуун кирибитэ, ол эбэтэр баан счотуттан уоруу. Ити ыстатыһа урууку түөкүннээһин ыстатыһатыттан уратыта дидэ — наһаастабыла 5 сылтан 6 сылга дидэри көнүлүн быһыы, ол эбэтэр орто буруйдар ахсааннарыттан ыарахан буруйдар ахсааннарыгар кирибит. Ыарахан буруйдар атын чэпчэки уонна орто буруйдартан сүрүн уратылары дидэ кинилэр эмсэбэлээччи кытары эйэлэһии, дыһы-чэпчэки кэмсинии бэрээдэгинэн эбэтэр атыннык тохтуур-уурайар кыахтара суох. Буруйдаах булулуннаһына, булгуччу бириигэбэрдэнэр.

Итинтэн сизгэрэн, киһи эмсэбэлээччи эрэ буолбакка, этэргэ дылы “албас” буруйданааччы буолан хаалыан сөп. Холобура, сага сим-

каарта атылыһаһыт киһи төлөпүүнүнэн тутта сылдыан, “Сбербанк” мобильнай бааныгар ити нүөмэр урууку хаһаайына холбоһторон баран араарбатаһын булар: кинигэ “900” нүөмэртэн бачча харчы уһулунна-хаалла дидэ иһитиннэри илэр. Онуоха ити киһи быһах санааҕа ылларан, харчыны бэйэтигэр уһуллубаһа (ыһтаһына), киһи дьайыһа РФ Холубунай кодексын 158 ыст. 3 чааһ, “Г” пуун чинчилэрэ баар буолаллар, ол эбэтэр баан счотуттан туора киһи малын-салын алчарыһыи. Ити буруй аны ыарахан буруйдарга кирибит буолан, харчыны сонно төннөрдөххө да, дьаһалата тохтообот, уурайбат — бириигэбэр тахсар.

Өскөтүн, ким эмэ харчыта мобильнай түөкүннээһин өттүнэн эбэтэр уоруу өттүнэн алчарыллыбыт түгэнигэр, бастатан туран, баан каартатын блокировкалаһа наада. Тутта полицияҕа биллэриллэр. Ити иннинэ эбэтэр кэннинэ полиция үлэтин чэпчэтэр сыалтан эмсэбэлээччи баан счотун эбэтэр мобильнай төлөпүүн счотун хамсааһынын бэйэтэ ылаа табыгастаах, тобо дидэтиэххэ, полиция соллурдуоһугар бааннар, мобильнай оператордар биир ый кэринэ эппиэти күүттэрэллэр.

Иван ЯДРЕЕВ,
Чурапчы улууһун прокурора,
юстиция сүбэһитэ.

Эр дьонно анаплаах сыһыарыы

Чурагчы улууһугар үгэскэ кубулуйубут, саас ахсын ытыллар адалаах уол күрбэ быйыл Хатылы нэһилиэгэр ытыллына. Санатан этэр эбит буоллаха, улууска аян бастагы Аба уонна уол күрбэ Хатылы нэһилиэгэр буолбута. Сылан айыы буоларын курдук, хамаандалар 8 түһүмэххэ күрэхтэстилэр. Билырын Миша, Александр Борисовтар утарсааччыларын кэнилтиригэр хааллартаан кыйыы өрөгөйүн ситиспиттэрэ, быйыл өрөспүүбүлүкэтээги "Аба Күрбэ" муус устар 9-10 күннэригэр Хатылы нэһилиэгэр ытылларда былааннанар. Уопсайа 7 хамаанда бастыыс иһин күөн көрсүстэ.

Айлаах уягу оомолууру күрэххэ манайгы түтүмүрүнүн нэһилиэк ыспартыбынай саалатыгар өйү тургууу ыгытылына. Сапгыы "Көрдөөх стартар" кэнниттэн биризмээ маһы суордулар, бэлэмнэммит бэрэбинэлэрин эрбээн баһан чүүрүкэлэһэ түөст ына

хайгтаат саахылаатылар. Күүтү-уогу
ирдиир түнүмэбинэн остуалбаа ытты
буслла, бэргэн харахтаахтар, быһый
атахтаахтар күрөстэригэр – биатлонна
булт хайыһарынан сүүрэн тийэн, сыал
ыттылар.

Быйылгы Аба күрбәс ситиһилзэхтик кыттан, барыларыттан ордук чорбойон. Чуралчы нәһилизин алохтоохторо Верховцевтар – уола Алпыс аҕата Владимирдын ининики күөһүгэ табыстылар уонна матасыкылынан наҕараадаланнылар. Бу муус устар 9-10 күһүннэргэ ыһтылар өрөстүүбүлүкэ таһымнаах манньк күрэхтэһиһэ улуустук чияһин көмүскүөхтэрэ. Оттон Болтоно нэһилиэгиттэн Кылыовтар – уола Дамир аҕата Сергейдын иккис миһтэбэ тахсаннар. "СКС" сааны туттулар.

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ

Таксиан бииргэ айаннаан истэхпитинэ, Борис Иванович Шергин кэлсээн, улаханньык сөхтөрөн туур. Булду сэнээрэр буоламмын, бэркиһи, сөө-мэхтайа истибилпин тизрдэбин.

Эдгээгээр, Күлүн, Балаган ышын бүтэцтэйх күнээрэ, Урж уутта чараас муушунан бүрүлбүт хэмэ. Күлүнгү харага халлаан кэлтээзи ышын сырбыгар бырамынсыланнас бырагылгыбыт участагын дийлээр ошон-манан иччитэксийэн, кили кутун-сүрүн багтмылгырын барыаран касталлоо.

Ким да апорботого ыраалыт дызлэригэр суолу огороочулар тыраахтардара алдьанан, хоно сылпыттар. Ол килэз түүнтүгү харанганы кытта асуһан, биэр эрэ үүтээн туннугуун уота кылаар. Үүтээн ааһын хаахкыныр тыаһа чуумунуу үйеурдэр. Биэр килы арбаастон тахсан, табах уматтан арүтүсүтү курдук, табадын соһтобо, обортонуу турбут. Онтун былыгыгар соторумбаабыта үлүктүбүт буолан, тыыллэннаан ыһытаныр.

Кызылзатгы ыраас салыныы эйришэн ыла-ыла, урак тэлгизбэр кышар. Таһийбэккэ, ону-маны олоостуу көрөр. Ол сылдьан арай үрэххэ туох эрэ хамсыһын, өссө барбах тыаһыһын истэр. Сын булчут хаана сонньоон, үөмэн сыбдыан тиийэн көрбүтэ, доҕоор, тайах урак чараас мууһун дьөлө үктээн түлэ сытар эбит! Кэлбит сиринэн дьылтэн дикки тылын быһа ыһыан, сууран татамзастаһан кэлэр.

Бу кэмгэ үүтээлгэ Борис Иванович Шергин суол огторуутугар эмиз биһрэг үлэлиир догостторун кылтыа спорбунт Борис Амма Абабейттан бу дойдуга буһуһористаабыта номнуо уонтан тахса сүл ааспыт кэмэ эбит. Хоту дойду барахсан үгүс буһуһун-алдынан буһуһут киһи кутун-сүрүн тутан эрдэсэ буһуһу эбээт. Баай Байанай сүһүрэх буһуһу бэлэһиттэн матарбыта суох ити. Онон Борис эдэр сааһыттан буһуһа биллэрэн, илтэн кэм көһүһүн да, хара тыһыны кэһиһэр эбит.

Үлэлхиттэр тыраахтардарын огостон, илгэнсийз
бийылыгын дилсэл сырбыгар кингэз ааба
олорбуттар. Бу курдук нальын олордохторуна, билл,
таһырдыа тахсыбыт кийһиэрэ вааны тэлэки аһан
диз иһигэр биридэ бээр буола түһээт: "Уолаттаар!
Тейэх ууга түспүт" диин, билр кэм айманыы бөөлө.
Бористаах СКС-тарын хаба тэрдэн ылаат ким
тугу танган олорбутунан таһырдыа ыстаналаһан
тахсаһуар.

Үрэхжэ килээн көрбүттэрэ, аарыма тайах муустар
ууну барналы, кымылга тахса сатыыр эбит. Бачча
бэлэм, өлгөм булду биридэ-иккитэ ытан тыын сирин
буллараллар. Ол икки ардыгар, хантан кэлбитэ

буулла, кинг-наара хоглугуут аар тайга аарымтаа
адьырга эһэ тайах үрдүгэр сулбу ойон тахсар. Күнү
куйахата күүрүөх чаксыдан бытаргытар!

Дүмдүүт маньныг эрз күүлэжэ турбулт буолан, услубан хаалан тэлсэннй түһээт, эмиз ытыгалаан субуруталлар. Тыгастаабыларын сүрэххэ түһэрэллэр. Ол да буоллар, кыылтара кытылы билдөөһөр. Чугастаагы силлэкэ тиийэн, күүлэ оһуллэн, онно охтор. Бултарын астыыр түбүгэр түһэллэр. Ыкса күһүн буолан, иккиэн да эмистэрэ сүрдээх буолан бизэрэ.

Дыхты бутт түбэлтэтин Борис Ивановичтан: "Ити ээр тэйгэ икки ээрыматэ хайдах биир чардаажа түслүттэрэ буолуой?" – диин, лаллһыан ыйытаһаһын.

– Чусгайгын билбэтим, Араага, сохучу хөрсөн
бултаспыта буолуо, Тайагы үрэххэ киэрэрин манаан
сытан түһүүн сөг курдук, Эһиттэн дьаарханаан,
тайах үрэххэ ыстэммыта буолуо, Ким да билбэт.
Дьынэр, айытбаа киһи өйдөөбөт араас ыытхитэ
элбэх буолуо.

Онон баял эмэ уйбул, арбаха кырызры сылдыар
элэ тобо тайаха санаммыта – буһуэкэ таайылы бэлт
таайырын

Мантан сизтээрэн, Борис Шергинтэн булт тулунан ыбыгталаслытым.

— Аан бастагы булкун өйдүүгүн дуо?
— Кыра эрдикшиктан абадын эжирмэз сындыан кустанурум. Оттон Абабаа кэлэмшин, Баабал Мэхээлэбис диген булмут обончору кыттары билсубитум. Кини мимгин үөрэтпэн, булт абылангар ытларбитым.

Очиголгоо саам сууда, ишээ зылан, нава
дхонтон утарсарым. Обонньордуун илгэг кэмээр
өрүү тайахтын барарбыт. Хас да сэл субуруучу
бултуйбаха сэлсэдыбит кэмнэрбэхкит. Билр дьыл
обонньор табаны ылттарбыта. Онтум муоһа билгизин
даҕаны өйдөбүннүк буолан, сарадым ойбоһугар
дьаһан тйодор

– Ордух ханнык кыяллары бултуугун, хайдах бултаналларый?

– Улахан булду хоту барнахпыттан бултуубун. Билингүмз кыыл табаны, тайагы, элэни, сизээни, саарбаны, берөнү бултаан турабын. Табаттан, тайахтан, элэттэн ураты кыыллары халкаанынан ытабын. Холобур, сизгэн сүрдөх сэрэх, сытымсах, халкаанга мээни киирбэт кыыл. Онон бэлт эрдүдүмүк бултатар.

Холтусизгэни бутлуурга хаарынан бугул онгоролтор
Онтуларын дьөлө хаһаллар. Иһигэр балык бырабаллар

уонна бугуларым тула үтүгэмэ халжааны ыһтыллар.
Ити кинээ кыһыл хаары, саба бүрүйүлэр.

Сүзгэн собулсаа кэлэн орох тэглэлтийн буллахтарына, агтыгэр илтэллэр. Балай эмэ кэлэлтүнээрэн баран, сун буур шгнээччи. Уксугэр хаар кыраһаһаагына, онно балыйтаран киллэр. Биллгн-һитэ 30 сүзгэн хайкаһынган илтлм.

— Куска-хааска эмиэ бултуур буоллабын...

— Кустуу руу уруулуктуулан салынабын. Устусуусам кэмгээр саасын уонна күтүлгү кустуу өрүү көтүлүлүккө сылдыабын. Бэйэм кустуур күөлүрдээклим, онно мончууу түтүрөн, дурданы туруоран сытабын эбэтэр турангарын, үрөктэри кэрийэбин. Сезон аайы төлө көтүлүлүклүнэн айахпар бүлүмбүн.

Олтон Хоту хаасха собулзын шилдабыг
Ыям ыйын 8-9 күннэригээр хаярдааха кумах арын
табьстабына, хаастыны кыргызчыбит. Хаас обуута
(профиль) кумааха тулраын корон, ол катордор
албынатын түгэллэр.

– Эн санааг, дэвтгээх булчут хайдах буулуухтаагүй? Булт дин зийхэ тус бэйгээр түүх сүүлчлалаагүй?

– Булмут дээн тусга аймгыгшах киһи дик
самыыбын. Киһи куруутун айылганы кытта алтыһар
онон атын дьонноосор айылгаа быдан чугас.
Дьылгээх булмут хара тыа иччитин – Баай Байанайы
хомолот, антах хос айылгынарабат курдук сизээдэкти
тигилэ-хапта сыгыһаахтыах.

Көтүр-сүүрүр мээңэ ытара саттаммап. Дыңгэр билегин, сөө-саадах уонна тизхинькэ савдыбыл кэмизэр, сыал-сорук онгоһуннаха, төһө бабарар кыылы-сүүлү сонохтуохха сөп. Дыңгизэк булчут оннигы тилийдэ суохтаах.

– Отгон билигнэ булчут булт сизрн төхмүтүхэрий?

– Билимгүл бутмут бөлнөргы сизри-туому ситутуна салтыр дии салгыбыи. Ол – үүтээнни дитурегуттан костөр. Киин усина хоту упууста бутмулттарын үүтээнгизригэр билгаин дабаны кураана хардагастары, тууһу испилсикки, с.д.а. булагын.

– Хоту дайду булчуттара хайдахтарый?

сөлкө шүтэргэ, ханнак кышты хайдах бултуурга
билэр тыгынан, бутт араас албагыгар-нымматыга

– Булчүптөргө туюх бага санаалааххын?
– Айылбага сиздөзөтүк сылдырай, бултуур
вбүгэлэр суруллубатах үгэстөрүн өрүүтү
түтүлүхөтөрүн багарабын. Бааи баданай инникити
дэ саяа билгилтээрүй, бэйимик алылүй түбүдүн.

Илья ОКОНЕШНИКОВ

Билигнги үйгээ киһи массынаата суох табыллыбат. Ордук дьахтар киһиэхэ наадалаах эбит. Эр киһини түбүгүрдүбэккэбин, ыллым да бэйэн ханна бабарар барыахын сөп. Биһир бэйэм массынааланыахпыттан, олохторбун оскуолаба, уһууаанна бэйэм таһабын. Маны таһынан быстах наадаларбынан, ыксаллаах быһыыга тутатына ыллым да барабын. Урууку өттүгэр кэргэммин, үлэгиин сылдыар киһини, ыксаллаах кэмнэ ыныран ыла-ыла барарбыт, наар киһини кэтэпэн-мананан тахсарбыт. Оттон билигин оннук көстүү суох.

Аны массынаалаах буоллаххына, үчүгэй массынаада олоруоххун бабарарын биллэр суол. Бастаан, атах эрэ тардыстарга наада курдук ханна бабарар массынаанан сылдыахха сөп дии санылым. Оттон сылыа-баада биһиги суолбутугар сөптөөх, кыамталаах массынаа наадатын өйдүүгүн. Мин бастаан кыра (малолитражка) наада дизммин, кэргэним Тойота-Премийтын Сузуки-Териос Кид-ка атастаһан, ошон сылдыбытым. Онтукан кыһаан суолга сылбырба (маневреннай) эрэри, кыамтата олус мөлтөбө. Багажника кып-кыра буолан, оройуон эрэ иһигэр сылдыарга табыгастааба. Салгыы Тойота-Платс-ка көспүтүм. Бу бензини сизбэтинэн туох да

утары фаралаах. ЭРА-ГЛОНАСС ыксаллаах быһыыны-майгыны биллэрэр систиэмэлээх. Туормас күүтүгэр ABC, EBD антиблокировочнай систиэмэлээх. BAS эбии туормастыыр систиэмэлээх. ESC туруктаах (халбаннаабат) буолар электроннай систиэмэлээх. Маны бэйэн холбуугун, араарабын. TCS буксуйбат систиэмэлээх. HSA туруору сыры өрө тахсарга эбии көмөлөһөр систиэмэлээх. Двигатель уонна капотун иһинээбитэ харысхаллаах.

ИНТЕРЬЕРЭ

Иннигэр экраннаах, ортотугар мал угардаах подлокотниктаах. Кэнники олбохторо 60/40 пропорцияга түһэр. Олбохторун матырыйаала-тананы кытта тири. Суолпар уонна пассажир өттүгэр күнү утары козырега иккиэннэрэ сизиркилээх. Ачыгы угар футлярдаах. 12 вольтаах розетка иннигэр, кэннинээби пассажирдарга уонна багажника баар. Багажника икки хос түгэстээх. Фаратын уота бэйэгэ арахсыан сөп. LED иһинээби уоттаах уонна иннин ааннарыгар эмиз уоттаах.

LADA-VESTA SW (SPORT WEAR)

ТУПСАБАЙ УСУЛУОБУЙАТА

В А Т Т А А Х
ыйааһына чэпчэки буолан, эмиз сылбырба этэ. 4 киһи малбытын-салбытын багажникаа холкутук батаран, куоратынан сылдыан кэлэрбит. Оттон Тойота-Висталаммытым. Виста кыамталаах, трассаба төһөнөн үктүүгүн да, сончонон барар. Ол эрэри, биһиги Чурапчыбыт курдук бадарааннаах, колеялаах суолга, дьэ барахаттардаах.

Бу сылдыан, сана массынаа туһунан толкуйданар этибит. Кэргэним автосервиска үлэтир буолан, массынаа чааһыгар бэлэчча быһаарсар, эндэлпэккэ билэр. Лада-Веста СВ уонна СВ Кросс диэн Арасыйыа онорон таһаарар массынаатын хайыыр да хайыыр (интерниэтинэн, ютубунаа көрөн үөрэтэр эбит), оннуу ылыахха наада диір. Мин ону Арасыйыа киэне дизммин, улаханна уурбаппын, кулаабым таһынан аһардабын. Премия эбэтэр Аллион ылыахпын бабарарын. Күтүөтүм иннээ дизбиллэр, салонтан сабыс-сананы, биһрдэ да сүүрбэтэх массынааны ыларын ордук буолбатах дуо, билигини отечественнай массынаа инмаркатааһар хаалсыбат, аһара үчүгэй, көрдөххүнэ сөбүлүүн этэ диэн санаатын үлэстибитэ.

Биһир сайын Дьокуускай куоракка сайылаатыбыт. Онно дьэ, автосалоннары кэрийдибит. Бастаан массынаа ырындаабыт көрдүбүт, киһи ымсыыраа суох. Эргэ сыллаахтары бэлэчча сыаналыыллар. Оттон мин «ХЕНДЕ» салонна Крета эбэтэр Солярис көрүүххэ диэн бардыбыт. Крета 4 ВД, объема 1.6, үрдүк, ол эрэри кыарабырбаппын. Лада-Веста СВ-ны кытта тэннэн көрүүхпүт диэн буолла.

«КОЛМИ»-га киһирэн, Лада-Вестаны илэ харахтынан көрөөт да, сөбүлэстим. Барытын сийилии ыйыттыбыт, үөрэттибит, олон көрдүбүт. Киэн-куон салоннаабыттан астыным. Ол курдук Ниссаннары, Киолары көрбүппүт эрэри, седантан атыттар бары үлүгэр сыаналаахтар. Онон хайаан да мааньык массынааны ылар эбиллпит диэн сыаллаах салонтан тахсыбыппыт.

Кыһын сэттинньи ый бүтүүтэ, суол аһыллыбытын кэннэ эрдэттэн төлөпүүнүнэн билсэн, 7 эрэ массынаа хаалбытын истэн, түргэн үлүгэрдик биһир күнү анаан, атыылаһа айаанабылпыт. Салонтан Лада Х-Рэй уонна Лада-Веста СВ тураллар этэ. Х-Рэй көстүүтэ наһаа үчүгэй: хара дьүүнүнээх, илии муоһа эрийэр, үрдүк. Оттон опорон көрбүтүм кыарабас, хайдах эрэ Териоспун санаан кэлбитим. Уолсайынан, биһиги төрдүү бэйэбит айанныырбытыгар оннообор УАЗ-микроавтобуска баппат дьоммут. Таһааспыт албэсэ бэрт буолааччы. Кыра ололоох дьонно барыларыгар да оннук буолуо.

Оттон Веста СВ уонна Кросс СВ – 1.6-лаах, 1.8-таах, механика уонна робот-кэробкалаах (механика да, автомат да буолар) диэн арахсар. Гаас уонна туормас эрэ баар, сцеллениетэ суох. Механиката да судургу, анньан иһэбин. Биһиги робот-коробкалаабын уонна максималнай комплекциялаабын. 1.6 л 18-кл. (105 л.с.), 5AMT / Luxe / Multimedia (GFK12-52-AK2) таллыбыт. Салгыы ураты бэлиэтирин кылгастык билиһиннэрдэххэ, мааньык.

КУТТАЛ СУОХ БУОЛУУТУН ХААЧЧЫЙЫТА

Куттал суох буолуутун хааччыйар сыттык (подушка безопасности) суолпар өттүнээбитин таһынан, пассажир өттүгэр уонна ойбоосторунан эмиз баар. Кэннигэр 3 подголовниктаах. Оёо кириэһилэтин ISOFIX туттарардаах. Манна анал барсар кириэһилэ наада, боростуой кириэһилэ туттарыллыбат. Кэннинээби аан оёо арыбатын ғына блокировкалар. Айааннааххына, тутатына аан барыта блокировкалар. Маны бэйэн араарыаххын сөп. Эмизэ туормастааххына, авариянай сигнализация тутатына холбоно. Харсыһыыга аан бэйэгэ аһыллан кэлэр уонна авариянай сигнализацията холбоно. Имобилайзердаах, ол эбэтэр электроннай уоннаммат тэрил. Күнүскү ходоовой уоттаах, туманы

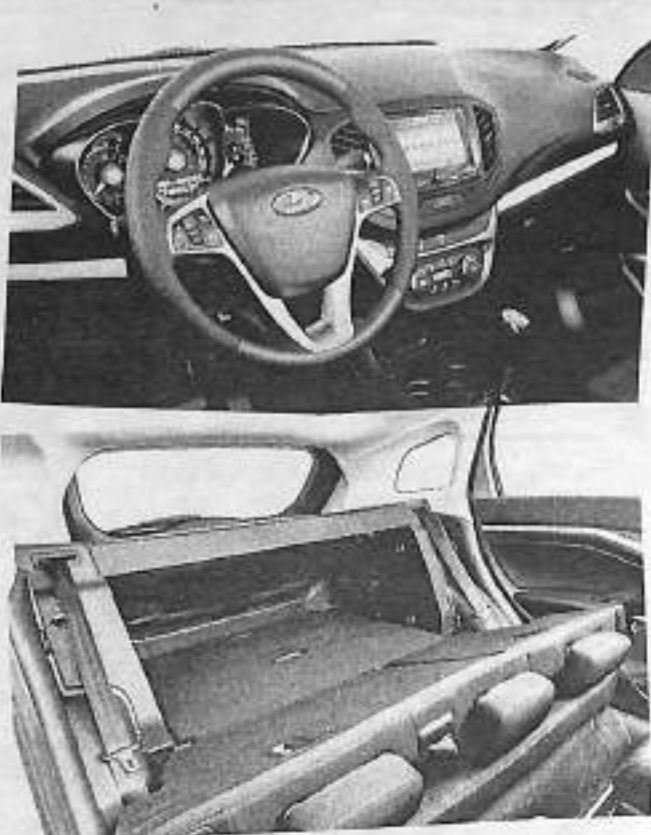
Рулевый управления электроусилителлээх. Уруула үөһэ-аллара уонна бэйэбэр сөптөөбүнэн, оттон суолпар олбоо үрдүгүнэн уонна сийин өйүүрүнэн регулировкаланаллар. Салона быыл кириэтин диэн филтүрдээх. Түннүгэ биллэр-биллибэт (легкая) тонируекалаах. Собуоттуур кулүүһүн таһынан дистанционнай, хомуллар кулүүстээх. Инники олбохторо 3 таһымнаах сылытардаах. Сизиркилэтэ эмиз сылытар уонна иһиттэн хамсыыр. Инники тааһа сылытардаах. Кыһынны тымныыга хос тааһа суох холкутук айааннаа кэлбиппит. Кырыараары ғыннабына, сылытарын холбуугун, очоосуна ирэн, кууран иһэр. Камерата кэннилииргэр холбоно, мэйэй чугаһаатабына биллэрэр. Ардах уонна күн уотун датчыга баар. Климат-хонтуроуплаах. Салон иһин температурагыттан көрөн, оһоо сылааһынан-тымныынан үрэр. Мал-сал угар дьааһыга (барданого) тымнытардаах, сайын абыраһаахха сөп. Түргэнин уонна айанын хонтуроуплуоһа сөп. Холбоур, 70-кунан барабын диэннэ туруордаххына, онтон түргэтээри ғыннаахха, сигнал бизэрэр. Эбэтэр 80-на туруоран баран, уруулун эрэ хамсата олоруоххун сөп. Уруула мультифункциональнай. Холбоур, мин төлөпүүммүн бютуз нөһүө холбоон баран, дьону кытта уруулбар баар кнопкаларынан холбоон кэпсэтэбин. Наһаа абыраллаах эбит, төлөпүүнүгүн көрдүү барбаккын, аралдыйбаккын. Навигациялаах мультимедийнай систиэмэлээх.

TouchScreen өнөөх дисплей, RDS функциялаах FM/AM, USB, SD-карта, AUX, Bluetooth, Hands free, 6 динамиктаах.

ЭКСТЕРЬЕР – ТАС КӨСТҮҮТЭ

Тас сизиркилэтэ поворотниктаах. Сизиркилэтэ уонна аанын тутааһа массынаа бэйэтин өкүн курдук. Рейлинээх, ол эбэтэр массынаа үрдүгэр багажники ийилэр рейкэлээх. Дискэлэрэ 16-лаах. 15-тээх саппаас көлүөһэлээх.

СВ Кросс ылыахпыт диэн баран, таһырдыа тонон туралларын иһин уонна салонна турар Веста СВ дьүүһүнүн сөбүлээн, ону ылбылпыт. Кыһын тымныыга түгэх турар массынааны иризэрлэригэр, кэннигэр турар хас да массынааны эмиз иризэрлэтирин наада этэ. СВ Кросс уратыта диэн обвесаах, кэннигэр подлокотниктаах, абыах сантиметр үрдүк эрэ, сыаната онон эбиллэн бизэрэр. Улахан араастаһыыта суох. Аны туран, дьүүһүнүгэр э м и з сыана.

эбиллэр. Бу мизин курдук сизэрэй-бежевэй өнгө 18 тыһ солк. эбиллэр. Билигин массынаа ыларга араас бырагыраама баар. Мин «Бастагы массынаа» диэн бырагыраамага хаппан, 25% сыанатыттан көбүрээбитэ.

Массынааны ыллаххына, КАСКО страховкатын биһир сыллаабыны төлүүгүн, маны таһынан боростуой страховкага эмиз кириэбин. Салгыы кыһынны көлүөһэннэ, хос тааһы, олбохторго чехолу уонна поповиктары бэйэн эбии атыылаһабын. Кыһын массынаа собуоттанан турдабына, дистанционнай кулүүһүнэн саһаан хатаммат. Оттон билигин халлаан сылытан, массынаабын араарабын уонна дьэ, блокировкалыытын. Онон сигнализация туруортарар ордук. Массынаа арыгытын уларытарга уонна алдьанар түбэлтэтигэр «КОЛМИ» автосервиһигэр бэйэтигэр илдьэбин. Оннук ғымматаххына, гарантиян сотуллар.

Айана олус сымнабас, үчүгэй, нэжисани билиннэрбэт. Бензини обкаткатын аастабына, олох сизэбэт буолар. 3000 км дизри кыһын күннэ 700-800 солк. куттар этим. Билигин 300-400 солк. кутуннахпына, балтараа күн сылдыар. Уһун айаанна, трассаба олох сизэбэт. Холбоур, 1000 солк. Чурапчыттан куттан баран, Дьокуускайга тийэн күн анаара буолан баран, Аллараа Бэстээххэ тахсыбылпыттын кэннэ бүлпүтэ.

«Минуһуттан» туу этиэххэ сөбүй? Парковкага наар нейтралга туруоран баран, ручниктыгытын. Бу ручник ону-маны урууоххун мэйэйдиир курдук. Омук массынаатыттан бастаан опордоххуна, уруула уонна поворотката ханас өттүгэр баара олукта курдук, кэнники үөрэнэххинэ, төттөрүтүн үчүгэй эбит.

Онон биһиги да Арасыйыабыт омук массынаатыттан итэбэһэ суох, үчүгэй массынааны онорор буолбут диэн түмүктүүххэ сөп. Кэргэним сүбэтин истэн, баһа санаабыт туолбутттан биһиги дьэ кэргэн үөрэбит.

П.С. Интериэһиргээбит буоллаххытына, ютубка блогердары көрүүххүтүн сөп. Блогердар 1.8-таах Веста арыыны үрэр диһлэр. Собуруу куоракка үксүн седан Лада-Вестаны ылаллар эбит. Билигин Нива массынааны төстөвай вариантынан онорон презентациялабыттар. Көрдөххө, аһара астык. Весталар экраннара улааталлар күүтүллэр.

Елена МАКАРИНСКАЯ.
Семен Жандринскэй хаартыскаба түһэриитэ.

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Семен ЖЕНДРИНСКЭИ.

Оболоох дьиз кэргэннэ төлөбүрдэр

Биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр оболоох дьиз кэргэттэри судаарыстыба өттүттэн өйүүр сыаллаах, араас кэмнээх уонна араас кээмэйдээх төлөбүрдэр бааллар. Уруккуттан баар босуобуйаларга сана уларыһылар киридилэр.

Ол курдук оҕо 16 сааһыгар диэри көрүлгэр ый аайы төлөнөр босуобуйаҕа дохуоту аабы, босуобуйаны анааһын быраабылара уонна кээмэйэ уларыйда.

2017 сыл бүтүүтэ сэттиннэ 22 күнүгэр 1907-3 1405-V нүмүрдээх «Оҕо ый аайы анаар босуобуйа» дьин Саха сириг сокуона ылыммыта. Бу сокуонунан ыал матырыйаалынай кыабыттан көрөн босуобуйа кээмэйэ тутулуктанар. Билигин ыйга тийиһин олоруу алын кээмэйэ 16304 солкуобайга тэннэстэ. Ыал дохуота биридди киһиэхэ тиксиитэ 16304 солк. тийбэт буоллабына, бири оҕо 1076 солкуобайга тэннэһэр босуобуйа төлөнөр. Оттон ыал дохуота биридди киһиэхэ тиксиитэ 16304 солкуобайтан 30 %-тан кыра буоллабына, бири оҕотугар 1400 солкуобайга тэннэһэр босуобуйа төлөнөр буолбута.

Иккиннэн, оҕо 16 сааһыгар диэри көрүлгэр ый аайы төлөнөр босуобуйаҕа докумуону хойутаан түһэрэччилэргэ урукку курдук хаттаан аабы оһолулубат. Ол тынан баран, төрөппүт сайабылыаннаһы сана төрөбүт оҕо 6 ыйын туолуор диэри түһэрдэбинэ, оҕо төрөбүт ыйыттан босуобуйа анаар. Оттон сана төрөбүт оҕо 6 ыйын ааспытын кэнниттэн докумуон түһэрдэбинэ, сайабылыаннаһы биэрбит ыйыттан аныыр буоллут. Онон төрөппүт докумуону бириэмэтигэр түһэрэн иһэрэ өрдүк.

Үсүнүнэн, сана төрөбүт оҕо 6 сайабылыаннаһа түһэрбит ыйыттан босуобуйа бири сылга анаар. Ол иһин докумуон түспүт ыйыттан бири сыл ааһыта сана докумуон түһүүн наада, а.э. перерегистрация болдьоҕо бүтэ илигинэ, докумуон түһүүхтээх. Ылбатах ыйдар хаалан иһэллэрин төрөппүт өйдүүн наада.

Төрдүһүнэн, оҕо босуобуйатын аныырга ыал сайабылыаннаһы түһэрэ ыйыттан инники 12 ыйдаабы дохуотуттан аабыллан анаар. Ыксаллаах быһыыга-майгыга (ойуур баһаара, ууга барыы) түбэспит ыалга оҕо босуобуйатын 1-тэн 3 ыйга диэри төрөппүт сайабылыаннаһы суруйдабына, урутаан төлөнүүн сөп. Сайабылыаннаһы ыксаллаах быһыы-майгы биллэрilibитин кэнниттэн түһэрэллэр.

Ирдэнэр докумуоннар:
- пааспар РФ (төрөппүтүт);
- СНИЛС

- оҕо төрөбүтүн туһунан туоһу сурук;
- эр-ойох буолууга туоһу сурук;
- суутунан арахсыбыт түгэннэ эр-ойох арахсыы суруга;

- дьиз кэргэн туһунан хаһаайыс-тыбаннай кинигэттэн ысыраапка;
- дьиз кэргэн 12 ыйдаах дохуотун көрдөрөр ысыраапкалар (хамнас,

истипиэндийэ, алимент, босуобуйалар, биэнсийэ, тыа хаһаайыстыбатыттан онорон таһаары дохуот, дьизни, гарааһы, тизхиныкэни куортамнаан киллэринэр дохуот, нолуогабай декларация, дохуоту-ороскуоту учуоттуур кинигэ, о.д.а.)

- сайабылыаннаһы түһэрэр төрөппүт баанна баар счетун нүмүрү;
- үлэ киниискэтэ;

- биэнсийэ пуондатыттан сирэй счет выписката (төрөппүтүт ханна да үлэлээбэтэх буоллахтарына);

- Дьарыктаах буолуу кииниттэн ысыраапка (төрөппүтүт ханна да үлэлээбэт буоллахтарына);

- 16 сааһын туолар оҕо 6 оҕо оҕолаҕа үөрэнэрин туоһулуур ысыраапка.

Элбэх төрөппүтү долгутар оҕо таһаары компенсациятыгар аналмат босуобуйа. Бу босуобуйа 18 сааһыгар диэри 3 эбэтэр онтон элбэх оболоох дьиз кэргэннэ оҕола таһаары-сабын атылаһалларыгар сылга биридэ, оҕола саастаах оҕо 3523 солк. суумалаах компенсация буолар. Манна 1-кы кылааска кирибит уонна 15 сааһыттан үөһэ саастаах оҕо 6 үөрэнэр сириттэн ысыраапка ирдэнэр.

Итини таһынан 30 саастарын туола илик эдэр ыалга, бастакы оҕо төрөбүтүнэ, бири кэмнээх компенсация көрүлгэр. Ол курдук, 2019 с. тохсунньу 1 күнүттэн компенсация кээмэйэ 7048 солк. тэннэстэ.

Оҕону 1,5 сааһыгар диэри көрөн олорууга үлэтэ суох эбэтэр күнүскү (кэтэхтэн) үөрэнэр төрөппүккэ (аҕа, апа, опекуна) анаар босуобуйа ый аайы төлөнөр кээмэйэ:

- бастакы оҕо - 4588,43 солк.
- иккис уонна онтон кэлэр оҕотугар - 9176,85 солк.

Оҕо төрөбүтүгэр бири бириэмэлээх босуобуйа.

Бу босуобуйа үлэлээбэт эбэтэр кэтэхтэн үөрэнэр төрөппүтүттан биридэстэригэр төлөнөр. Өскөтүн бири төрөппүт үлэлээх буоллабына, хаһаан да үлэлиир тэрлэттэтин төлөтөр. Босуобуйа кээмэйэ - 24471,82 солк.

Ирдэнэр докумуоннар:
- РФ пааспара (төрөппүтүт);
- оҕо төрөбүтүн туһунан туоһу сурук;

- эр-ойох буолууга туоһу сурук;
- суутунан арахсыбыт түгэннэ эр-ойох арахсыы суруга;

- дьиз кэргэн туһунан хаһаайыс-тыбаннай кинигэттэн ысыраапка;
- үөрэнэр сириттэн ысыраапкалар (үөрэни болдьоҕо, академическай уопуска, төрүүн иннинэ уонна төрөбүтүн кэнниттэн төлөнөр босуобуйа туһунан ысыраапка);

- Дьарыктаах буолуу кииниттэн ысыраапка (төрөппүтүт ханна да үлэлээбэт буоллахтарына);

- ГТАС-тан төрөбүтүн туһунан ысыраапка;

- биэнсийэ пуондатыттан сирэй счет выписката (төрөппүтүт ханна да үлэлээбэтэх буоллахтарына);

- сайабылыаннаһа түһэрэр төрөппүт баантан счетун нүмүрү.

Саллаат оҕотун босуобуйата. Бу өйбүл ийэ 3 сааһын туолуор диэри, аҕа армияга ынырыллан сулуспалыы кэмин устатыгар 16608,58 солк. босуобуйа ый аайы төлөнөр.

Ирдэнэр докумуоннар:
- РФ пааспар (ийэ);
- оҕо төрөбүтүн туһунан туоһу сурук;

- оҕо аҕа буоларын туоһулуур сурук;
- эр-ойох буолууга туоһу сурук;

- суутунан арахсыбыт түгэннэ эр-ойох арахсыы суруга;

- дьиз кэргэн туһунан хаһаайыс-тыбаннай кинигэттэн ысыраапка;

- сулуспалыы сириттэн болдьох туһунан ысыраапка (болдьохтоох);

Армияга ынырыллан сулуспалыы сылдьар саллаат хат хаалбыт кэргэнигэр, 180 күнтэн итэҕэһэ суох болдьохтоох буоллабына босуобуйа төлөнөр. Биридэ төлөнөр босуобуйа кээмэйэ - 38753,36 солк.

3-с эбэтэр онтон кэлэр оҕотун 2011 сыл тохсунньу 1 күнүн кэнниттэн 3 уонна онтон үөһэ оболоммут ийэлэргэ өрөспүүбүлүкэтээби, «Ийэ хапытаала» анаар. Оҕо сааһыттан тутулуга суох бэрлэлэр. Ийэ Саха Сиригэр 5 сылтан кырата суох олорбут буолуохтаах. Бүгүнгү күнгэ «Ийэ хапытаалын» кээмэйэ 139716,68 солк. тэннэстэ. «Ийэ хапытаалын» ылар быраабы үөскөппүт оҕо 18 сааһын туолуор диэри харчытын хаһаан баһаар туһаныаха сөп. Сылга биридэ кээмэйэ индексацияланан уларыһыан сөп.

«Ийэ хапытаалын» харчытын манньк хайысхаларынан туһаныаха сөп.

- дьизни атылаһарга эбэтэр сана дьизни туттарга, олорор дьизни өрөмүөннүүргэ, дьиз атылаһарга эбэтэр дьизни туттарга ылбыт ирэдийити (ипотеканы) сабыыга;

- оҕолор үөрэхтэрин төлүүргэ;

- тизхиныкэ атылаһарга (массына, снегоход, подвесной лодочный моторка);

- кэтэх хаһаайыстыбаны сайынна-рыыга, тыа хаһаайыстыбатын тизхиныкэтин ылыыга;

- оҕо 6 үрдүк технологиялаах медицинскэй көмөнү олорууга, санаторнай-курортнай эмтэниигэ (өрөспүүбүлүкэ тас өттүгэр да буолуон сөп), медицинскэй реабилитацияга;

- элбэх оболоох ыал босхо ылбыт уһаайбатыгар уот, гаас, иттиги, уу инженернэй систимэтин тардарга, араас оборудованиелары атылаһарга (гаас хонуола, гаас счетчига, радиатор, турба, септик, электропроводка, электросчетчик, кабельная канал).

Биэс уонна онтон элбэх оболоох ыалга дьиз ыларга эбэтэр туттарга бири кэмнээх социальнай төлөбүр.

Саха сиригэр 20 сылтан итэҕэһэ суох олорбут төрөппүт, олохтоох дьаһалтага олорор усулуобуйаларын тупсарыыга учуокка турар буоллабына, бу социальнай төлөбүргэ сайабылыаннаһа түһэрэр. Дьиз кэргэн социальнай төлөбүрү ыларга кириспэллэр, ийэ, аҕа, биэс уонна онтон элбэх сокуоннай саастарын туола илик оҕолор.

Судаарыстыба оболоох ыалы

өйүүр сана социальнай мизэрэлэри киллэрэр. Ол курдук, бастакы оҕотун төрөппүт (ийтэ ылбыт) ийэ 3 сааһын туолуор диэри төлөнөр босуобуйа туһунан, 2017 сыл ахсынньы 28 күнүгэр тахсыбыт 418 №-дээх сана Федеральнай сокуон олоххо кирибитэ. Ол курдук, дьиз кэргэннэ 2018 сыл тохсунньу 1 күнүттэн бэттэх бастакы оҕолорго күн сирин көрбүт эбэтэр бастакы оҕону ийтэ ыллахтарына, ый аайы 16906 солкуобай кээмэйдээх босуобуйа төлөнөр. Бу босуобуйаны аныырга сүрүн ирдэбилэ, ыл 12 ыйдаабы уопсай дохуотуттан бири ыйга биридди киһиэхэ тиксиитэ 26185,50 солкуобайтан намыһах буолуохтаах. Маны оҕо 1,5 сааһын туолуор диэри бэрлэлэр. Сайабылыаннаһы ийэ оҕо 6 ыйын туолуор диэри түһэрдэбинэ, оҕо төрөбүт күнүттэн анаар. Оттон 6 ыйын ааспытын кэннэ докумуонун түһэрдэбинэ, сайабылыаннаһы биэрбит күнүттэн босуобуйа анаар.

Ирдэнэр докумуоннар:
- РФ пааспардара (төрөппүтүт);
- оҕо төрөбүтүн туһунан туоһу сурук;

- эр-ойох буолууга туоһу сурук;
- суутунан арахсыбыт түгэннэ эр-ойох арахсыы суруга;

- дьиз кэргэн туһунан хаһаайыстыбаннай кинигэттэн ысыраапка;

- дьиз кэргэн 12 ыйдаах дохуотун ысыраапкалар (хамнас, истипиэндийэ, алимент, босуобуйалар, биэнсийэ, тыа хаһаайыстыбатыттан онорон таһаар дохуот, дьизни, гарааһы, тизхиныкэни куортамнаан киллэринэр дохуот, нолуогабай декларация, дохуоту-ороскуоту учуоттуур кинигэ (ИП буоллабына), о.д.а.)

- үлэ киниискэтэ, биэнсийэ пуондатыттан сирэй счет выписката (төрөппүтүт ханна да үлэлээбэтэх буоллахтарына);

- Дьарыктаах буолуу кииниттэн ысыраапка (төрөппүтүт ханна да үлэлээбэт буоллахтарына);

- СНИЛС;
- ийэ баантан счетун нүмүрү;

- аҕа сулуспалыы барбытын туһунан туоһулуур ысыраапка (байыаннай комиссариаттан сулуспааҕа ынырыы сурук).

Бу босуобуйаны анааһын сүрүн уратыта дьиз оҕо 1 сааһын туолуор диэри бэрлэлэр. Ол эбэтэр оҕо бири сааһын туолууттар, докумуоннарын уонна дохуоттарын санардан биэрэллэр. Ити перерегистрация сайабылыаннаһын оҕо 1 сааһын туолар күнүн иннинэ биэрэччилэрин наада. Оттон 1 сааһын туолбутун кэннэ сайабылыаннаһа түстэбинэ, ол күнтэн эр аабыллар.

Үс уонна онтон элбэх оболоох ыаллар ийэлэригэр «Элбэх оболоох дьиз кэргэн» дастабырыаннаһа уонна анал бэлэз бэрлэлэр. 2018 сыл бүтүүтүгэр элбэх оболоох дьиз кэргэннэ сөмөлүөтүнэн көтөргө субсидиялаах биллэттэринэн туһаныы бири сонун бырагырааманан буолла.

Ася Егоровна МАКАРОВА,
улуустаабы социальнай управление кылаабынай исписэлиһэ.

Муниципальное образование «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия)

ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 119

с. Чурапча от 28 марта 2019 г.

О проведении месячника охраны труда в МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я)

Во исполнение распоряжения Правительства Республики Саха (Якутия) от 05 апреля 2018 года № 366-р «Об организации и проведении месячника охраны труда в Республике Саха (Якутия)».

1. Провести с 01 по 30 апреля 2019 года в МО «Чурапчинский улус (район)» месячник охраны труда, посвященный Всемирному дню охраны труда.

2. Руководителям структурных подразделений администрации МО «Чурапчинский улус (район)»:

2.1 Организовать проведение месячника охраны

труда в соответствии с Положением об организации и проведении месячника охраны труда в Республике Саха (Якутия), утвержденным распоряжением Правительства Республики Саха (Якутия) от 5 апреля 2018 года № 366-р (далее Положение);

2.2. Представить отчет о проделанной работе в администрацию МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) в срок до 5 мая 2019 года.

3. Рекомендовать предприятиям, учреждениям, организациям, независимо от формы собственности, расположенным на территории МО «Чурапчинский улус (район)»:

3.1. Запланировать и провести мероприятия в рамках месячника охраны труда в соответствии с Положением.

3.2. Представить отчет о проведенной работе в администрацию МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) в срок до 5 мая 2019 года.

4. Главному специалисту по охране труда

МО «Чурапчинский улус (район)» (Васильева Д.О.) подготовить по итогам месячника сводную информацию и представить в Министерство труда и социального развития РС(Я) в срок до 15 мая 2019 года.

5. Утвердить форму отчета предприятий, учреждений, организаций независимо от формы собственности, расположенных на территории МО «Чурапчинский улус (район)» о проведении месячника охраны труда согласно приложению к настоящему постановлению.

6. Управлению делопроизводства и кадров (Макарова Л.А.) опубликовать настоящее постановление в местной газете «Сана олох» и разместить на официальном сайте администрации МО «Чурапчинский улус (район)».

7. Контроль исполнения настоящего постановления оставляю за собой.

Алексей НОГОВИЦЫН,
Врио главы МО.

Билгэһит буолбут дьылбам

М и н кыһалбаттан билгэһит буолбутум. Ол курдук, 1963 сылтан 1993 сылга диэри унуоргу бизс оройуонна колхуос солбуйааччы бэрэссэдээтэлинэн, сирэй бэрэссэдээтэлинэн, райсэбиэт бэрэссэдээтэлинэн, райком

бастагы сэкирэтээринэн отут сыл үлэлээбитим. Ол үлэлээбит кэммэр 12 сыл кураан, 18 сыл өн дьыл буолбута. Ордук 1963-1966 сылларга ол үүммэккэ, комбикорм оччолорго суох, онон элбэх сүтүктээх буолбуттут. 1973 уонна 1978 сылларга улахан кураан этэ да, оччолорго комбикорм дэлэһини кэлэр буолан, ыстыгы этэннэ туораабылпыт. Онтон 1985-1993 сылларга тобус сыллаах кураан, комбикорм дэлэй буолан, собурууттан от тизийэн быһааммылпыт. Дьэ, ити уһун кэм быһаһын тухары кураан кэлэр дуу, өн сайын кэлэр дуу диин уустук таабырыны таайа сатыыр буолбутум. Онтон сылтаан, бастатан туран, адыас кырдыабыс дьылдыт обонньоттору көрсөр идэпэммитим. Төһүлүгэ Ылдьаа Попов, Тандаба Баһылай Калининскэй — Чыалпаанал, Түүлээххэ — Сүөдэр Оллоонор, Баайабаба — Уйбаан Христосфоров диин адыас кырдыабыс обонньоттор бары XIX үйбэ төрөөбүт дьон, мин субэһиттэрим, учууталларым буолбуттара. Кинилэргэ сылга хаста да сылдьан билгэлэтэр этим.

Ол эрэри, билгэбэ оҕо эрдэхпиттэн сыстабыс этим. 1945-1947 сылларга Мырылаба төрдүс кылааһы бүтэрэн баран, үөрэммэккэ олорбутум. Оччотоогу колхуос биригэдьиридэрэ сүгүн олордубат буоллахтара, ыһылын сонукстарга балбаабы таһарым, саас ыһыга, сайын окко уонна күһүн бааһынаһы хорутууга (ол аата зябь) орус олэртэрим. Икки сыл аатырбыт билгэһит Тимофей Николаевич Беряевы — Дарбыаабы кытта дьукаах кыстаабылпыт. Дарбыаап 1875 сыллаах төрүүх этэ 1960 сыллаахха улаханньык кырдыан өлбүтэ. Обонньор кырдыан хараһынан мөлтөх этэ, киһэ хойут миигин батыһынаһаран таһырдыа таһсар. Кыайан көрбөт буоллаба, онон кини эппит сулуһун этэн биэрэбин. Элбэх сулуһу ыйыларэ, ону мин харадым бэйэтэ халампаас буоллаба. Онон аттаран кини билгэлиир буолара. Ити да көмөлөстүт буолуон сөп.

Аны хаһан кураан, өн буолбутун чуолкайдаан, билгэлиирбэр туһанаары, олус элбэх литэрэтирэнэ, архыбы даһаны хайыстым. Ордук Г.П. Башарин «История развития земледелия Якутии» диин икки томнаах монументальнай үлэтин хас буукубатыгар, сыһыппаратыгар тийэ үөрэппитим. Георгий Прокопьевич бу саамай улахан, докторскэй үлэтэ этэ. Онно бурдук үүнүүтүн 200 сыллаах сыһыппаран көрдөрүүлэрэ баар. Бурдук үүммэтэх — кураан, үүммүт — өн дьыллар буоллахтара. Ону аттаран, 200 сыл устата хаһан кураан, сүт, өн буолбутун чуолкайдаатым. Онон, билгэһит буолуубар Георгий Прокопьевич улаханньык көмөлөстүтэ диэтэхпитин.

1985 сылтан 1993 сылга диэри түспүт кураан норуот хаһаайыстыбатын сүрүн көрүнэр — сүөһү иитиитигэр улахан охсууну онорбута. Тыва сири дьонно, оччотоогу салалта да улаханньык санаата түһэн, долгуйан барбыта. Ол иһин дьон-сэргэ санаатын уоскутаары, мин 1993 сыл кулун тутарга «Кыым» хаһыакка «1994 сылтан өннөр сабаланыахтара» диин улахан

ыстатыйаны суруйбутум. Ону сорохтор «Сибиряков сымыйалыыр» диин күлүү-элэх оностубуттара да, орусбуна мин эппитим курдук, 1994 сыл ааттаах өн сыл буолбута. Билигин санаатаахха, адыас уот харахха эппит эбиһин. Онтон ыла күн бүгүнүгэр диэри, ол аата сүүрбэ сэттэ сыл устата, билгэһит үтүө аатын сүгэ сырыттабым дии. Дьэ, итинни мин билгэһит буолбут дьылбам. Күн бүгүн билгэбин тэлэбидэһэһэ усталларымтан үөрэбин.

Мин кэммэр икки эрз билгэһит баара дии саныыбын. Чурапчыга М.П. Кондратьев, бадаба, Хадаар киһитэ уонна Арамаан Плотинов — Мэнэ Арамаан, Хорообут киһитэ Кондратьевы төрүт көрсүбэтэх киһим. Ыстатыйаларын ааһар этим. Онтон Мэнэ Арамааны хаста да көрсөн, кэпсэтэр этим. Кини ээр этэ: «Үөһэттэн эттэхтирэнэ эрз билгэһиби» — диин. Ол аата кини киһи куйаары кытта сибээстээх, аныгы тыһынан эттэххэ, экстрасенс эбит. Хайдах эбитэ буолла?

Семен Львович Оконешниковы-Туотайары элбэхтик истэр этим да, оччолорго билгэһит буолуом диин санаабат буоламмын дуу, эбэтэр колхуос бэрэссэдээтэлэ буолан, ыарахан үлэбэ баттатан дуу, эбэтэр кэлин көрсүөм диин хаһаана сылдьан дуу, обонньорум 1974 сыллаахха өлөн, кинини сирэй көрсүбэткэ хаалбытым. Ити мин улахан албаным, сыһыам этэ диин билинэбин. Итинник биер саха чулуу билгэһитин кытта билсэбэккэ хаалбыт хомолтолоохпун. Истэр этим — Туотайар кураан эбэтэр өн кэлэрин адыас сыһыппака чуолкай этэрин, аны туран ардах-хаар хаһан түһэрин сөпкө таайан, ордук отчуттарга туһалырын.

Обонньор төһө да чабылхай халлаан турдар, киһэ ардах кэлиэ диэтэр эрз ардах курулааччы кутар эбит. Итинни таайарга туспа айдарыы наада. Көтөрдөр быһыыларга-майгыларга, ол үүнээйи, сарсыардаанньы сиик, туман туруктара, халлаан күнэ-ыйа, салгын сиигэ киһиэхэ кэпсэи турдахтара дии. Онтон Туотайар төрүт сыһыппака билгэһиэрэ буолуо.

Аны кини — номохко кирибит түүлүлээх киһи. Дьон сураба суох сүтэ, мунна, ууга түстэ, кыыл барда — обонньоро кэлэлэр. Обонньор сүппүт киһи танаһын, туттар тэрили сыттыгын аныгар уктаат, уугуйан хаалар. Сарсыарда уһуктаат, сүтүктээхтэргэ тугу түһээбитин этэн биэрэр. Сүтүктээхтэр, кини эппитинэн, сүтүктэрин булан ылаһар. Дьэ, дьыннээх үөһэттэн айдарылаах эрз киһи итинник түһүүн сөп. Бу үйбэ төрөөбүтэ буоллар, арааһа, аатырбыт экстрасенс буолуо, эмтээн уонна билгэлээн элбэх киһини абырыа этэ.

Туотайар обонньор билиги аймахыт буолбута. Кини бастагы сизнэ Парасковья Ивановна уонна мин кэргэним Александра Максимовна биергэ төрөөбүт убайын Илья Максимович уоса Егор Ильич холбоһон, арааһата, отуттан тахса сыл ааттаах эйэлээхтик — иллээхтик ыал буолан олороллор. Кинилэр сыбаайбаларыгар Аммаара райком бастагы сэкирэтээринэн үлэлиир олоһон, Чурапчы Мугудайыгар кэлэн ыалдыттан турардаахпын. Онтон Сэмэн уолун фотограф Петр Семенович, сизтэрин тустуук Романы, Чурапчыга биер тарбаха баттанар салайааччы Уйбааны бэрт үчүгэйдик билэбин.

Семен Львович Оконешников — Туотайар Сэмэн быйыл төрөөбүтэ 115 сылыгар анаан, кинигэ бэлэмнэнэн бачээккэ тахсан эрэрин истэн, улаханньык сэһэрдим уонна обонньор туһунан тус бэйэм санаабын кыгастык суруйдум. Дьоллоох буолун.

Максим Николаевич СИБИРЯКОВ, төрүт уордьан, судаарыстыбаннай төрүт мэтээл кавалера, үс улуус, алта нэһилиэк Бочуоттаах гражданина, Союус суолталаах персональнай пенсионера.

ДЫННЭЭХ УЧУУТАЛ

Хайа баһарар киһи, уопастыба, норуот сүрүн толкуйдуур толкуйа, үлэтин-хамнаһын ыһтар сорууга инники кэскил — үүнэр кэнчээри ыччат туһа диин буолара саарбахтаммат. Ол эрэри бу сүрүн соруука олохторун бүтүннүү анаабыт, хас бириддибитигэр олохпут суолун буллараан бизэрбит учууталларбыт буолаллар.

Быйыл муус устар 9 күнүгэр В.С. Соловьев — Болот Боотур аатынан Хатылы орто оскулатыгар Саха АССР үтүөлээх учуутала, үгүс көлүөнэ дьону билим киһи аартыгар уһуйбут Матрена Фоминична Полова төрөөбүтэ 100 сылыгар аналлаах дьаһал ыһыллыбыта.

Матрена Фоминична 1918 сыллаахха сэттинньи күнүгэр Болтоно нэһилиэгэр орто бааһынай кэргэнигэр төрөөбүтэ. Чурапчытаагы ситэтэ суох орто оскуоланы (ШКО), Чурапчытаагы педагогической училищени, Дьоккуускайдаагы педагогической үнүстүүт нуучча тылын уонна литэрэтирэтин учуутала идэтин үөрэнэн бүтэрбитэ. Устудьуоннуур сылларыгар барыга бары дьобурдаах кыыс үөрэбин комсомольскай партия тэрилтэтин сэкирэтээринэн, пропагандиһынан, лекторынан, агитаторынан үлэлээбитэ.

1940 сыллаахха Уус Майа оройуонун Эдьээн нэһилиэгин ситэтэ суох орто оскулатыгар үлэтин-хамнаһын сабаллаабыта, 1944 сылтан көһүүттэн эргиллибит төрөөбүт Чурапчытын ыччатын сырдыкка-кэрэбэ уһуйан, бочуоттаах сыһыалаһа тахсыар диэри үлэлээбитэ.

1953-1968сс. Хатылы 7, кэлин 8 кылаастаах оскуоланыгар айымньылаахтык үлэлээбитэ. Бары сана сабаллааһыннар сүрүн көбүлээччитин уонна тэрийээччитин быһыытынан бэйэтин чабылхайдык көрдөрбүтэ Улуус, өрөстүүбүлүкэ бастык оскуолаларын уопутун диригиник үөрэппитэ, ордук Липецкай уобалас учууталларын сайыннараар үөрэхтээгин уонна үөрэх кэмигэр оҕо толкуйдуур дьобура сайдарыгар улахан болгомтотун уурбута уонна үлэлээспитэ. Матрена Фоминична дириэктэри үөрэх чааһыгар солбуйааччынан үлэлиир кэм-эригэр бириддиһэн учуутал иитэр-үөрэтэр үлэтин систиэмэтин үөрэтиигэ ордук болгомтотун уурбута, ол кэмнэ барыта сонун курдукта. Учууталлар улуустаагы уонна өрөспүүбүлүкэтээги педагогической аабыыларга кыттар буолбуттара, кини бэйэтин «Үлэ бырааһынньыктын оскуола тэрийиһи», ону сэргэ «Внеклассная работа по русскому языку» дакылааттарын улаханньык сэһэрибиттэрэ уонна өрөспүүбүлүкэтээги педагогической аабыылар Бочуотунай грамоталарынан бэлэстээбиттэрэ. Ол сылларга Хатылы оскуолатын үөрэнээччилэрэ оройуоннаагы олимпиадага мэдэй бастыыллара. Онно Матрена Фоминична өнгөтө сүмкэн.

Учуутал быһыытынан нуучча тылын үөрэтиигэ бастык көрдөрүүлэри ситиспитэ. Кини үөрэнээччилэрэ норуот хаһаайыстыбатын чабылхай үлэһиттэрэ, производствос салайааччыларга, учууталлар буола үүнэн тахсыбыттара ону чабылхайдык туһулуур.

Матрена Фоминична кылаас салайааччытын быһыытынан оҕо үөрэххэ эрз буолбакка, бары хайыскада сайдылаах буоларыгар болгомтотун уураара. Ордук усулорду сэһээрэрэ, оҕо үөрэбэр мэдэйдэппэккэ, түмсүүлээх уонна дьулуурдаах буолалларыгар көмөлөһөр диэрэ. Кини салайар кылааһын оҕолоро ордук дьобакка уонна саахымакка ситиһиллэммиттэрэ. Ол курдук, Николай Беляев, Мария, Любось Каргузовалар улуус, өрөспүүбүлүкэ чөмпүүмүннэринэн буолбуттара.

Матрена Фоминична сыраллаах үлэтэ үрдүк сыанабылы ылбыта. Ол курдук, 1965 сыл кулун тутар 19 күнүгэр Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин президиумун уураабынан киниэхэ «Саха АССР оскуолатын үтүөлээх учуутала» үрдүк аат инэриллибитэ, «Үлэбэ килбизин иһин» — Аба дойду Улуу сэриитин кэмнэригэр килбизиннээх үлэтин иһин — мэтээллэр кавалердарынан буолбута, Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин бочуоттаах грамотата туттарыллыбыта.

Учуутал киһи сүрүн ситиһиитэ-үөрэнээччилэрэ дьону-дьон буолан тахсыылара. Матрена Фоминична Полова төрөөбүтэ 100 сылыгар аналлаах тэрээһиннэ кини аата нуучча тылын уонна литэрэтирэтин кабинетыгар инэриллибэ.

Ньургун ЗАХАРОВ,

В.С. Соловьев — Болот Боотур аатынан Хатылы орто оскуолатын педагог-организатора.

НЫРЭЙ БЭЛЭХТЭЭН СОҢУТТА

Сотурутаабыта 80 сааспын туоламмын, дьон сизэринэн тэттик үбүлүүйү тэрийэн бэлэстээбитим. Онно ынырыллан кэлэн, истинник эбэрдэлээбит бары аймахтарбар, чугас добоотторбор, үөлээннээхтэрбэр ис сүрэхпиттэн махтанабын. Ордук уһундук алтыспыт, үлэлэспит «Чурапчы» ТХПК (сал. Н. А. Аржаков) кэлэктиибигэр уонна улууспун бас-көс бааһынайдарыгар туспа эбэрдэбин тиздэбин.

Кэлбит ыалдьыттаран Төлөйтөн Владимир Захаров быйылгы эрдэтээни төрүүх орус ныйрэйи бэлэхтээн соһутта. Өссө көннөрү да ынах оҕо буолбатах — собурууттан кэлбит чулуу боруода ынах элиһе кылаастаах атыыр орус сизмэттээн төрөөбүт толуу «Кубок» диин ааттаах ныйрэй. Аата да үчүгэй бэрт. Аны мизэх сүөһүм суосун билэринэн, «бачча үчүгэй ныйрэйи аймахтаргар эбэтэр кимнэ эмэ биэрэн, атыыр орус онорторуон этэ» — диин субэллирдээх.

Владимир Миронович Сэбизскэй кэм сабаттан аатырбыт ыанньыксыт,

оройуон чөмпүүмүнэ буола сылдьыбыта. Ыһыллыы кэнниттэн бэйэтин кэтэх хаһаайыстыбатыгар сылын айыы 10-тан тахсалыы боруода ынабы иитэр. Олортон биер киһиэ уотурба, эбии аһылык сизипкээк эрз, хас бириддиһэригэр ортотунан 2-лии туонна үүтү туттарар. Сөбүмөр ситиһии, үлэ! Биер тыһынан, кини — сүөһү иитиитин дьыннээх маастара. Онон сылыктааахха, «Кубогунтан» үтүө атыыр орус тахсар буолуохтаах.

Онтон, кырдыгынан эттэххэ, Владимир билиги дьыэбитигэр сылдьыспатах, элбэхтик көрсөн алтыспатах дьоммут. Ол онугар төлөпүүнүнэн үгүстүк санаа, сонун аҕастаһабыт. Ол иһин мин киниттэн: «Тоҕо мизэх ити үлүгэр улахан бэлэри — толуу ныйрэйи биэрэбин?» — диин ыйыталастым. Онуоха киһим: «Эйигин үчүгэйдик саныырым, тыва дьонун туһугар элбэхтик суруйан туруорсарын

иһин» — диин хардарда. Өссө киһим: «Эн курдук хотон-хонуу үлэһитин көмүскэһэн суруйар, туруорсар киһи өрөспүүбүлүкэтэ суох» — диин киһиргэтэрдээх.

Кырдык мин анаардаас бу сылга киһирэн баран «Саха сирэ», ордук «Кыым» хаһыаттарга элбэх ыстатыйаны таһааргардым уонна «Ватсаабынан» тарбаттым. Олору Ил Түмэн тыва хаһаайыстыбатыгар хамыһыһыатын салайааччы Андрей Находкинна тиздэбин, киниэхэ төлөпүүнүнэн туруорсабын, санаабын аҕастаһабын. Онуоха Андрей Михайлович: «Эн суруйууларым бэйэм бөлөхпөр, министиргэ тийэ тиздэбин, туруорсабын», диэр. Ону таһынан суруйууларым «Ватсаабынан» дьоккуаттарга Руслан Федотовка, бэйэбит Семен Никитиммитигэр ыйталыбын. Руслан Еремеевич: «Үтү сыанатын үрдэтэргэ туруорсабын» диин эппиэттээбитэ.

Арба даһаны 80 сааспынан төрүт көрбөтөх билбэт. Төлөй нэһилиэтин сана, эдэр баһылыга Игорь Николаев нэһилиэк дьаһалтатын аатыттан үчүгэй баһылы ис холлоонноох араамалаах таастаах Эбэрдэ сүругу ыһыллытыгар эмиз махтанабын.

Дьон-сэргэ мин уһун сылларга тыва дьонун олоҕо туһарын туһугар туруулаһан элбэхтик суруйарбын, туруорсарбын билэр, сыаналыыо эбит диин өйдөбүттэн санаам бөгөрүүр. Итинтэн сиктэтэрэн, билигин даһаны тыва хаһаайыстыбатын, хотон-хонуу үлэһитэрин туһугар туруорсарбын, суруйарбын тохторор санаам суох.

Бүтэһигэр, Владимир Семеновичка өссө төгүл махтанан туран, «Кубок» мээһэ туттубакка, төрдүн-уһун салтыыр, бастык атыыр орус буоларыгар кыһалта сатыам диин эрэннэрэбин.

Иван ПОНОМАРЕВ.

Пожарная безопасность детских оздоровительных лагерей на 2019 год

По окончании учебного года дети Чуралчинского района, подростки проводят часть каникул в летних оздоровительных, обучающих, спортивных, туристических, военно-патриотических лагерях. Значительная часть из них расположена вне населенного пункта, в том числе в палаточных условиях палаточных городков, а другие организованы при школах, где они учатся.

Среди основных противопожарных требований к территории, зданиям летних лагерей фигурируют также обязательные мероприятия:

Инструкции по пожарной безопасности Виды и сроки проведения

• Назначения ответственного за пожарную безопасность руководителем организации, в ведении которого находится лагерь отдыха, оздоровления детей. Как правило, это директор/заведующий такого учреждения, на которого возложены обязанности организации, поддержания надлежащего противопожарного состояния, соблюдения режима безопасности как к началу летнего сезона, так и на протяжении всех смен пребывания детей.

• В свою очередь, он назначает ответственных за противопожарное состояние всех отдельно стоящих зданий, строений.

• Организация инструктажей по пожарной безопасности, обучения пожарно-техническому минимуму, конкретным действиям при пожаре, с учетом реальной обстановки на объекте защиты, со всем педагогическим, техническим, административно-хозяйственным персоналом, работниками службы охраны летнего лагеря как перед началом сезона, так в случаях возникновения пожара на подобных объектах для информирования о причинах их возникновения, мерах по предупреждению.

• Разработка планов эвакуации при пожаре для всех основных зданий — спальных корпусов, комплекса столовой, киноспортивного клуба, если в них могут находиться больше 50 человек одновременно. На планах обязательно должны быть указаны места размещения огнетушителей, других средств пожаротушения.

• Оборудование помещений зданий сигнализацией с установкой датчиков дыма с выводом сигнала тревоги на автономные или централизованные приемно-контрольные приборы, установленные в помещениях пожарных постов, пунктов охраны объекта.

• Обеспечение зданий, строений водными, порошковыми, воздушно-пенными, углекислотными, огнетушителями, ящиками пожарными для песка, а также другим пожарным инвентарем, ручным инструментом, с размещением его согласно требованиям к пожарным шкафам, пожарным цитам.

Круглосуточно должно быть организовано дежурство педагогического персонала, сотрудников охраны, так как летние лагеря отдыха детей — это объекты с их ночным пребыванием. Персонал должен быть обеспечен телефонной связью, а также электрическими фонарями на каждого работника, индивидуальными средствами защиты для дыхания в задымленной воздушной среде, на посту иметься инструкция по действиям при пожаре, другие необходимые документы по ПБ для объекта.

Согласно требованиям ППР-2012 категорически запрещается:

• Размещать больше 50 детей в зданиях летнего лагеря, если их степень огнестойкости ниже III.

• Размещать детей в мансардных этажах строительных объектов IV, V степени огнестойкости, а также на этажах зданий, сооружений любой степени огнестойкости к огню, конструктивного исполнения, если они обеспечены лишь одним эвакуационным выходом.

• Оставлять по окончании работы включенными в электросеть любые электроустановки, оборудование, приборы в помещениях без присутствия дежурного персонала, кроме предназначенного по условиям эксплуатации для этого электрического оборудования, в такое входящего в состав автоматической противопожарной защиты, охраны объекта.

Руководство летнего лагеря должно обеспечить очистку

противопожарных разрывов между зданиями от сухой травы, листьев, кустарника; исключить складирование в них любых горючих материалов, а дороги, пожарные проезды, подъезды ко всем зданиям, источникам водоснабжения были свободны, находились в удовлетворительном для движения специальной автотехники состоянии.

При наличии на территории пожарных водоемов, резервуаров или пожарного пирса на берегу реки, озера они должны быть проверены перед началом сезона, приведены в надлежащее техническое состояние, полностью заполнены водой, о чем должны быть составлены соответствующие акты.

Загородный

Детский оздоровительный лагерь, расположенный за городом, в сельской местности, на берегу моря, реки или озера — это наиболее распространенный вариант организации отдыха на свежем воздухе.

Такой летний лагерь характеризуется следующими факторами, осложняющими обеспечение пожарной безопасности:

• Удаленность от возможностей, более «цивилизованных» мест, в том числе от деловых пожарных подразделений городов. А пожарные формирования в сельской местности, как правило, имеют гораздо больший радиус обслуживания, меньшее количество сил, средств тушения пожара.

• Худшим качеством дорожного покрытия, следовательно, большим временем следования к месту обнаружения возгорания.

• Отсутствием централизованного наружного, внутреннего противопожарного водоснабжения, что значительно затрудняет ликвидацию очагов огня на начальной стадии, тушения пожара в целом.

• А также невысокой степенью стойкости к огню строительных объектов на территориях таких мест организации детского отдыха, ведь, как правило, многие вспомогательные здания, строения имеют V, самую низкую степень огнестойкости, так выполнены из деревянного бруса, доски, ДСП, оборных щитовых конструкций, с внутренней отделкой из фанеры, не огнестойкого гипсокартона.

Учитывая эти моменты, требования к организации летних лагерей для детей, школьников довольно жесткие, и чтобы правильно подготовить их территорию, основные здания, вспомогательные строения к началу сезона, к обязательной предшествующей этому событию тщательной проверке комиссией, состоящей из представителей местных администраций, надзорных органов, нужно приложить немало усилий.

Полевой (палаточный)

Такой вариант размещения детей для летнего отдыха является наиболее экстремальным со всех точек зрения, поэтому чаще всего носит не постоянный характер городка со стационарными деревянными постройками для установки палаток, а временный — на период краткосрочных туристических сборов, обучающих курсов, например, по иностранным языкам; военно-патриотических игр, учений, продолжающихся не больше недели — десяти дней.

Профилактика возникновения пожаров в таких условиях, учитывая сгораемый материал основных, вспомогательных строений палаточного городка, приютление лица на газовых бытовых приборах, кострах, приобретает первоочередное значение.

Палаточный лагерь

В связи с этим должно быть исключено:

• Использование открытого огня, за исключением розжига костров.

• Использование горючих жидкостей для этих целей.

• Курение.

Особое внимание в таких стартовых условиях, когда ждать помощи извне быстро не приходится, следует обратить на наличие, исправность, сроки перезарядки огнетушителей, ведь чаще всего это единственное эффективное средство справиться с очагом возгорания, не дав ему перерасти в пожар с печальными для всех последствиями.

Требования пожарной безопасности к полевым (палаточным) лагерям:

• лагерь, находящийся в массивном хвойном лесу, должны по

периметру защищаться минерализованной полосой шириной не менее 3 метров;

• должны быть обеспечены первичными средствами пожаротушения;

• должно быть назначено лицо, ответственное за приобретение, ремонт, сохранность и готовность к действию первичных средств пожаротушения;

• учет наличия и состояния первичных средств пожаротушения необходимо вести в журнале (форма произвольная);

• огнетушители обязаны иметь порядковые номера, написанные на нем белой краской (на огнетушителе заводится паспорт согласно установленной форме);

• должны быть обеспечены телефонной связью;

• лагерь, находящийся на расстоянии более 10 км от пожарно-спасательной части или в труднодоступных для проезда местах, должны иметь пожарные автомобили или пожарные мотопомпы. Лица, ответственные за работу на них, должны назначаться только после прохождения соответствующего курса подготовки и нести дежурство посменно круглосуточно;

• при съезде с основной магистрали и далее по пути следования к лагерю (на поворотах, разветвлениях дорог), должны быть установлены указатели с его названием и расстоянием до него;

• место для «пионерского костра» выбирают исходя из того, чтобы оно располагалось за территорией лагеря на расстоянии более 100 м от всех зданий и сооружений, и не менее чем 50 м от опушки хвойного и 25 м лиственного леса из расчета 0,3-0,4 м² на одного человека. Люди от костра должны располагаться не ближе 5 м. Площадка для костра должна быть окружена минерализованной полосой шириной не менее 2,5 м и обеспечиваться первичными средствами пожаротушения. Разведение «пионерского костра» в период особого противопожарного режима (жаркий засушливый период) запрещается. Запрещено применять легковоспламеняющиеся и горючие жидкости для разжигания костра и разводить его на торфянистых почвах.

Пришкольный (дневного пребывания)

При многих средних учреждениях образования по окончании учебного года, чтобы с толком занять время детей, не выехавших на отдых за пределы городской черты, организуются летние лагеря дневного пребывания.

Пожарная безопасность в учебных кабинетах

Хотя в этот период не актуальна пожарная безопасность в учебных кабинетах, библиотеках, читальнях, но учитывая, что в это время проводятся плановые сезонные работы по ремонту инженерных систем жизнеобеспечения школ, неизбежно связанные с электромонтажными или паяльными работами; ведется окраска с использованием горючих покрытий, растворителей внутри помещений, меры обеспечения пожарной безопасности не должны планироваться, организоваться по остаточному принципу.

Так, должны оформиться наряды-допуски на выполнение огневых работ, проводиться целевые инструктажи по ПБ с привлеченными сотрудниками ремонтно-строительных организаций по каждому случаю работ с использованием источников пламени, а места их проведения следует тщательно очищать от сгораемых материалов; оснащать противопожарными полотнами/экранами в качестве экранов, огнетушителями; ограждать предупредительными барьерами.

А детей на время их проведения, а также в течение двух часов по их окончании, когда проводится контроль за местом работ для обнаружения возможного возгорания, рекомендуется занимать играми, спортивными мероприятиями на территории школы, или в наиболее удаленных помещениях возле основных эвакуационных выходов из здания школы.

С.Д. Каратаев,

Начальник ОНД и ПР по Чуралчинскому району
УНД и ПР ГУ МЧС России по РС(Я)
Майор внутренней службы.

Администрация МО «Чуралчинский наслег»
Чуралчинского улуса Республики Саха (Якутия)

РАСПОРЯЖЕНИЕ № 74

с Чуралча 29 марта 2019 г.

Об объявлении двухмесячника по санитарной очистке и благоустройству на территории МО «Чуралчинский наслег» в 2019 году

В соответствии с Федеральными законами от 24.06.1998 N 89-ФЗ «Об отходах производства и потребления», от 30.03.1999 N 52-ФЗ «О санитарно-эпидемиологическом благополучии населения», от 25.10.2001 N 137-ФЗ «О введении в действие Земельного кодекса Российской Федерации», от 10.01.2002 N 7-ФЗ «Об охране окружающей среды», от 06 октября 2003 года № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», Законом Республики Саха (Якутия) от 23.04.2009 г. 688-З № 267-IV «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)», Распоряжения Правительства Республики Саха (Якутия) от 04.03.2019 г. № 212-р «О проведении двухмесячника по санитарной очистке территорий населенных пунктов Республики Саха (Якутия)», в целях улучшения санитарно-эпидемиологического и экологического состояния МО «Чуралчинский наслег», РАСПОРЯЖАЮСЬ:

1. Объявить двухмесячник по санитарной очистке и благоустройству на территории МО «Чуралчинский наслег» с 01 апреля 2019 года по 31 мая 2019 года.

2. Для координации взаимодействия по организации и контролю проведения мероприятий по санитарной очистке и благоустройству территории МО «Чуралчинский наслег», утвердить состав комиссии:

Егоров А.Г., пр.и.о. главы МО «Чуралчинский наслег» — председатель комиссии;

Бурцев А.Л., заместитель главы МО «Чуралчинский наслег» — заместитель председателя.

Члены комиссии:

Кузьмина Т.И., руководитель ТО Управление Роспотребнадзора по РС (Я) в Чуралчинском районе (по согласованию);

Догодуров М.П., руководитель Чуралчинской инспекции охраны природы (по согласованию);

Еремеев В.И., начальник ГБУ РС (Я) «Управление ветеринарии с ветеринарно-испытательной лабораторией Чуралчинского улуса (района)» (по согласованию);

Собанин С.А., директор ООО «Хатанга» (по согласованию);

Федоров С.А., директор ООО «Дьулуур» (по согласованию);

Делюхова-Никитина В.С. председатель административной комиссии МО «Чуралчинский улус (район)» (по согласованию);

Седальцева Ф.С. председатель ТОС «Когалы» (по

согласованию);

Титова С.В., председатель ТОС «Молодежный» (по согласованию);

Розин А.Д., председатель ТОС «Спортивный» (по согласованию);

Пономарев В.И., председатель ТОС «Центральный» (по согласованию);

Пудова В.П., председатель ТОС «Мурун Тымпылаа» (по согласованию);

Арилов И.Н., председатель ТОС «Чаран» (по согласованию);

Алексеева С.И., председатель ТОС «Маарыкчаан» (по согласованию);

Гуляев П.Е., заместитель главы по социальным вопросам МО «Чуралчинский наслег»;

Барашков В.П., начальник УМИИД МО «Чуралчинский наслег»;

Макаров Л.С., главный специалист по строительству МО «Чуралчинский наслег»;

Дьяковский П.С., землеустроитель МО «Чуралчинский наслег».

3. Обслуживающим организациям, оказывающим жилищно-коммунальные услуги населению, руководителям предприятий, организаций, индивидуальных предпринимателей независимо от форм собственности:

3.1. Обеспечить мероприятия по своевременной уборке и вывозу снега, ТБО с прилегающих территорий жилищного фонда, мусора на полигон твердых и жидких бытовых отходов (свалки).

3.2. В срок до 27 апреля 2019 года очистить летние выгребные помойные ямы, туалеты и площадки помойных ям и мусоросборников с последующим вывозом мусора и нечистот на свалку.

3.3. Обеспечить очистку от снега, снежных наезов, наледи и сосулек на всех видах кровель, включая балконы и козырьки.

3.4. Очистить наледи на придомовых территориях крыльца входных групп и тротуаров, по мере необходимости применить противоналедные песчано-солевые смеси.

4. Руководителям организаций, учреждений и предприятий, индивидуальных предпринимателям независимо от форм собственности:

4.1. Принять активное участие в проведении санитарного двухмесячника по санитарной очистке, благоустройству и озеленению территории.

4.2. Провести очистку территорий от зимних накоплений бытовых и производственных отходов, обеспечить их своевременный вывоз в объекты размещения отходов.

4.3. Обеспечить регулярную уборку прилегающих участков, прилегающей территории к предприятию, учреждению.

4.4. Обеспечить очистку водохранилищ зон, зон санитарной охраны источников хозяйственно-питьевого назначения.

4.5. Обеспечить проведение мероприятий по озеленению

производственных территорий, ремонту и покраске сграждений.

5. Главному специалисту по строительству МО «Чуралчинский наслег» (Макарову Л.С.):

5.1. Провести разъяснительную работу с населением по уборке с улиц дров, бревен, досок, навоза и т.д., по правилам содержания домашних животных.

5.2. Обеспечить проведение мероприятий по санитарной очистке и благоустройству на территории МО «Чуралчинский наслег».

5.3. Обеспечить проведение мероприятий по своевременной уборке и вывозу снега, бытовых отходов на полигоны.

5.4. Обеспечить мероприятия по озеленению, благоустройству территории МО «Чуралчинский наслег».

5.5. Совместно с ГБУ РС (Я) «Управление ветеринарии с ветеринарно-испытательной лабораторией Чуралчинского улуса (района)» принять организационные меры по упорядочиванию содержания собак и кошек на территории МО «Чуралчинский наслег», в соответствии с Постановлением Правительства РС(Я) от 01.08.2014 N 237 «О Правилах содержания собак, кошек и экзотических животных на территории Республики Саха (Якутия)».

5.6. Организовать субботники по очистке территории и зеленой зоны с Чуралча.

6. Начальнику УМИИД МО «Чуралчинский наслег» (Барашкову В.П.): принять меры по разработке генеральной схемы по сбору, хранению, транспортировке, обезвреживанию и утилизации отходов производства и потребления, об упорядочении мест размещения отходов, об установлении балансо-держателя и эксплуатирующей организации полигонов коммунальных бытовых отходов.

7. Рекомендовать ГБУ РС (Я) «Управление ветеринарии с ветеринарно-испытательной лабораторией Чуралчинского улуса (района)» (Еремееву В.И.):

7.1. Организовать проведение подворного обхода с проверкой наличия регистраций домашних животных, находящихся на территории МО «Чуралчинский наслег».

7.2. Обеспечить проведение вакцинации против бешенства зарегистрированного поголовья домашних животных.

8. Населению с Чуралча.

8.1. Провести санитарную очистку прилегающих (от заборов до дорог) и своих территорий от мусора, бытовых отходов и металлолома.

8.2. Вывести бытовой отход, сухой мусор на санкционированные свалки ТКО.

9. Главному специалисту МО «Чуралчинский наслег» (Дьяковскому А.Н.) опубликовать настоящее распоряжение в средствах массовой информации.

10. Контроль исполнения настоящего распоряжения оставить за собой.

А.Г. Егоров, В.и.о. главы МО.

Некоммерческой тэрилтэлэр салайааччыларын болѳомтолоругар!

Чурапчы оройуонун некоммерческой тэрилтэлэр салайааччылары, 1996 сыл тохсунуу 12 күнүмүзү 7 №-дээх федеральной сокуонга олобуран, бэйэбит үлэбит тулунан 2018 сыллаах отчуоткутун 2019 муус устар 15 күнүгэр дээр сага ыһыллыбыт көрүнүгүн Российская Федерация юстиция министирисибэтин өрөспүүбүлүкэтээс салаалтатыгар ыһаргыт булгуччулаах. Отчуоткутун ыһар аадырыскай. Саха Өрөспүүбүлүкэтэ, Дьокуускай куорат, Аммосов аатынан уулусса, 18 №-дээх дьиэтэ, 100, 407 №-дээх кабинеттар. Ону таһынан, отчуоткутун интэрнэт ситимигэр, <http://unpro.mnjust.ru> дьин юстиция министирисибэтин саайтыгар угуоххутун сөп.

Синилии хайдах отчуоткутун ыһаргыт тулунан иһитиннэрийини үөһэ ыһыллыбыт саайтан, «Отчетность некоммерческих организаций» дьин баһыгар ыһаахытын эбэтэр 8 (4112) 42-58-34 нүөмүргэ эрийэн билсэххитин сөп.

Үөһэ этиллибиккэ олобуран, некоммерческой тэрилтэлэр салайааччыларын, 2018 сыллаах отчуоткутун ыһпат түгэнитигэр эбэтэр хойутаан ыһар түгэнитигэр, Российской Федерация административнай буруйу оноруу тустарынан кодекс 19.7 ыстатыйатынан эгизтинэскэ тардыллыахытын сөп дьин сэрэтэбит.

Иван ЯДРЕЕВ, улуус прокурора, юстиция сүбэһитэ.

Кэриэстэбил

Өйдүү-саныы сылдыахпыт...

Күндүтүк саныыр, ыһыктыыр аҕабыт Титов Петр Николаевич орто дойдун олобуттан барбыта бу дьыл муус устар 4 күнүгэр биер сылын туолла.

Аҕабыт Петр Николаевич 1936 с. алтынны 23 күнүгэр Чурапчы оройуонун Чахыр нэһилиэгэр Хонду үрэх тардыгыгар, Туора алааска элбэх оҕолоох ыалга 18 оҕонун күн сирин көрбүтэ.

Ийэтэ Анастасия Гурьевна (Неустроева), аҕата Николай Васильевич Титовтар – төрүт Хонду ыаллара, аҕалара эрдэ өлөн, анаардас ийэҕэ хаалбыттара. Үс улахан убайдара Аба дойдун ээриитигэр бастаах хомуурга барбыттара, онтон эргиллэбэттэрэ. "Ийэм баар буолан, биһиги эдийиһэрбинэн быста-быста салбаны, бары ол кэмнээх оҕолор курдук, дьоммутугар илим-атах буолга көмөлөһөн улаппылыт" – диир аҕам. Оскуолаҕа хойутаан үөрэнэ кирибит. Чахыр начаалынай оскуолатыгар, салгы Хайахсыт оскуолатын 7 кылааһын үөрэнэн бүтэрбит.

1954 с. «Правда» колхуос чилиэнэ буолан, Болтоно нэһилиэгэр субан сүөһүнү көрөн, 7 сыл үлэтир. Онно Анна Егоровна Иннокентьеванын 4 оҕолонун, ныйрааччы ыал буолан олоролор. Кэргэнэ баһис оҕотун оҕолонору, күн сириттэн күрэммит ыарахан күннэригэр биергэ төрөөбүт эдийиһэрэ, ыаллара, нэһилиэгин дьонно көмө-тирэх буолбуттарын куруук махтана саныыра.

1964 с. Хадаар нэһилиэгэр олохсуйан, колхуос үлэтигэр-сүөһү көрүүтүгэр, ынабы ускуустубаннай сизмэлээһингэ үлэтир.

1976 с. 202 ынабы сизмэлээн, 201 ынах ууланан, 202 тыннаах ныйраһы ылан, солхуоска оройуонга, өрөспүүбүлүкэҕэ тийэ чөмпүүвүн-осеменатор ааты чистээхтик сүлүтэ. Тыл хаһаайыстыбатын социалистической куоталаһы кыйыһылааҕа буолан, РСФСР Бочуотунай грамотатынан баһизанэр. Аан бастаан тон (азот) сизмэлээн 238 ынахтан 231 ныйраһы ылары ситиспитэ.

1978 с. ВДНХ быыстапкаҕыгар кыттар чизскэ тиксиптэ. "Эрилик Эристиин" солхуоска 14 төгүл чөмпүүвүн-осеменатор аатын сүлүтэ үлэҕэ бэринимээһин туоһулуур.

1981 с. Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин ыйааһынан «Норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ» дьин аат инэриллэн, үөрүүтэ үрдээбитэ «Мосвич» массовна пундатынан наҕараадаламмыта.

1985 с. «Мастер животноводства первого класса» аатынан баһизанэр.

Үлэтир сылларыгар нэһилиэк сэбиэтин дьокутаатынан 4 сыл, местком бэрэссэдээтэлинэн 3 сыл үлэтир.

2000 с. «20 үйэ чулуута» баһизни улуус баһылыга А.А. Шадрин туттарбыта.

Иккис кэргэнинэн Анна Михайловна Титованын биергэ 37 сыл эйэ-дэмнээхтик олоруттара. Кинилэр олохторун 4 оҕолоро, элбэх сизнэрэ уонна хос сизнэрэ салгыһылар.

Петр Николаевич тойуксук, алгысчыт, художественной самодеятельность бэтэрээнэ буолар. Эдэрчмачы иитиһэ-үөрэтиһэ тус холобурунан, субэтинэн-аматынан улахан көмө буолара. Биһиги аҕабыт олохун устата илдьэ сылдыбыт биер дьарыга – балыктааһын этэ. Сайынны илим үтэрэ, сааһын куйуур, кыһынны мунха. Бу дьарыгар сизнэрин, аймах-билэ дьонун, оскуола оҕолорун түмэ тутара, үөрэтэрэ, илдьэ сылдьан көрдөрөрө. Илпэн буоллаһына, күөлтөн-күөлтэ балык көһөрөн үөскэтэрэ. Хадаар нэһилиэгин бэтэрээнэрин сэбиэтин бэрэссэдээтэлинэн 7 сыл кыһамныһаахтык үлэлээбитэ. Ити кэмнэ кырдыаҕастар ыһаахтара, ыспартаһыадалара, собуруу нэһиликтэр саас аайы көрсүһүүлэрэ үгэскэ кубулуйбута. Улууска бэтэрээннэр ыспартаһыадаларыгар сүүрэн миэстэлэһэн, үөлээннээхтэрин үөрдэрэ. Элбэхтик хоһоон суруйара, олорон ааспыт дьон туһунан актыыны, хаартысканы хомуйан, нэһилиэккэ бачээтэммит кинигэлэргэ, сылайары аахсыбааҕа, үлэһэспитэ. Эргин эйгэтигэр 15 сыл лааком чилиэнинэн, 4 сыл бэрэссэдээтэлинэн үлэһэспитэ. Оскуолаҕа анаан кырдыаҕастары көбүлээн, балаһан тутан биэрбитэ. Нэһилиэк салаалтатыгар өрүү субэтинэн-аматынан, үлэтинэн-хамнаһынан тирэх буолара. Муннаахтарга тирээн турар үлэ-хамнас чэрчитинэн ылыннарарылаахтык тыл этэрэ, туруорсара. Нэһилиэккэ «Үтүө дьыала» чэрчитинэн ыһыллар тутууларга – успуорт саалата, оскуола, дьыссаат тутуутугар үс сүөһүнү хаамтаран биэрбитэ элбэһи кэспир.

2005 с. «Хадаар нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооһо», 2013 с. «Чурапчы улуунун Бочуоттаах олохтооһо» аат инэриллэн, сыраллаах үлэҕэ-хамнаһа сыаналаммыта.

2012 с. «3в вклад в развитие культуры РС (Я)» үрүн көмүс баһизанэн наҕараадаламмыта.

Аҕабыт сүрдээх үөрүннээн, аймаҕымсах майгылааҕа. Ыраах-чугас аймахтарын кытта куруук билсэ-көрсө, сибээстэһэ сылдыара, кинилэр үөрүүлэрин-хоһомтолорун тэннэ үлэстэрэ, наада буоллаһына, көмөлөһөрө, субэлиирэ.

Аҕабыт олоххо күүстээх, дьин сахалыы, кизн, муударай өйдөөбө-санаалааҕа, инники күөҥнэ, сырдыкка, биллигэ ураты тардыһылааҕа, сытыы уус-уран тыллааҕа, үгэс элбэх кэрэни, үтүгүн ыраланаар.

Талтыыр аҕабыт, эһэбит, хос эһэбит, эйигин аҕабыт-суохтуубут, саныыбыт... Сырдык санаабын, биһизкэ сылаас сыһыанымны өрүү өйдүү-саныы сылдыахпыт...

Оҕолоро, сизнэрэ, хос сизнэрэ.

Болтоноттон төрүттээх Амма улуунун Соморсон нэһилиэгин олохтооҕо

КРИВОШАПКИН Роман Романович

бу дьыл муус устар 2 күнүгэр, 70 сааһыгар уһун ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытын бары аймахтарыгар, билэр дьонугар, таһаарыстарыгар курутууһун туран иһитиннэрэбит.

Биергэ төрөөбүттэрэ, чугас дьонно.

Биер дойдубаахпыт, үлэ бэтэрээнэ, бастаах кылаастаах юрист

БАРАШКОВА Любовь Петровна

ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Григорий Иннокентьевичка, оҕолоругар, сизнэригэр, биергэ төрөөбүт ыраагыгар Петр Петрович Федоровка, аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Хатылы нэһилиэгин дьаһалтата.

Кутурбаммын тиздэбит.

- Талталлаах кийимтэ, санаастара, үлэ бэтэрээнэ, Хатылы нэһилиэгиттэн төрүттээх Барашкова Любовь Петровна ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Григорий Иннокентьевичка, оҕолоругар, сизнэригэр, биергэ төрөөбүт ыраагыгар Петр Петрович Федоровка, бары аймахтарыгар Хатылыттан эдийиһэрэ Маргарита Ивановна Прокопьева, кини оҕолоро, сизнэрэ.

Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, аҕата

БЕЛИН Иван Дмитриевич

олохтон туораабытынан, уолугар Дмитрий Иванович Белиннэ, биергэ төрөөбүттэригэр, кинилэр дьин кэргэттэригэр дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Чурапчытаабы РЭС кэлэктиибэ.

Убаастыыр күндү санааспыт, Чурапчы сэлэһинээтин олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ, СӨ үөрэтириитин туйгуна, "Учууталлар учууталлара" анал баһиз хаһаайына

АРТЕМЬЕВА Ирина Захаровна

уһун ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сизнэригэр, хос сизнэригэр, чугас дьонугар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Артемьевтар, Сивцевтар, Николаевтар, Пермьяковтар.

Кутурбаммын тиздэбит.

- Талталлаах ийэтэ, эбэлэрэ, Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, педагогической үлэ бэтэрээнэ, Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэтириитин туйгуна, "Учууталлар учууталлара" баһиз хаһаайына Артемьева Ирина Захаровна уһун ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, суһал көмө билсэригэр Антонина Иннокентьевна Гоголева, оҕолоругар, сизнэригэр, чугас аймахтарыгар улуустаабы кини балыһа салаалтата, профкома, суһал көмө, хирургической отделение кэлэктиибэ.

- Убаастыыр кырдыаҕас санаастара Артемьева Ирина Захаровна уһун ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытынан, кыргыттарыгар Антонина, Оксана, Саргыга, кийитигэр, күтүөттэригэр, сизнэригэр, хос сизнэригэр Майаттан Аграфена Старостина, Одьулуунтан, Чурапчыттан Иннокентий, Павел, Гаврил Матвеевтар дьин кэргэттэрэ.

Аҕабыт сырдык кэриэһигэр...

Биһиги аҕабыт, эһэбит, хос эһэбит Кузьмин Роман Тарасович бу дьыл муус устар 3 күнүгэр күн сириттэн күрэммитэ номуу 40 хонугун туолла.

Биһиги аҕабыт 1938 с. олунньу 20 күнүгэр күн сирин көрбүтэ. Оҕо сааһа оччотооҕу уол оҕо сизинэн, сонньоон-көрүлээн, Ньулукча, Көмөрдөөх сайылыктар кэрэ көстүүлээх айылҕаларыгар ааспыт. Сарым кэминнээх кырыымчык кэмнэ үөрэххэ баҕалаах буолан, өйүтүн сүтэ сылдьан, Хайахсыт 7 кылаастаах оскуолатын үөрэнэн бүтэрбитэ.

Сөбүлүүр идэтин таба тайанан, 1955 сыллаахха Чурапчыга тырахтарыстар куруустарыгар 6 ый үөрэнэн бүтэрбитэ. Онтон ыла төрөөбүт дойдутугар Эрилик Эристиин аатынан колхуоска, солхуоска тохтоло суох, 39 сыл устата, тырахтар таһинин кытаанахтык тутан, кыһыннары-сайыннары тонон, буһан-хатан үлэлээн кэлбитэ.

Үлэтир кэмнэригэр элбэх наҕараадалардааҕа. Ол курдук, 1985 с. «Лучший рабочий по профессии» дьин аат инэриллэбитэ. Оччолорго «Коммунистический үлэ ударнига» дьин даһабырыанна үлэлэригэр үрдүк көрдөрүүлээх үлэһиттэргэ бэриллэрэ, ону биһиги аҕабыт Роман Тарасович 1984 с. бастакынан ылбыта. «Эрилик Эристиин» солхуос 10 сыллаах үбүлүөйүн көрсө үтүө суобастаах, үрдүк таһаарылаах үлэтин иһин Чурапчы райкомун Бочуотунай грамотатынан наҕараадаламмыта. Солхуос отделениеларын иккис ардыларыгар тырахтарыстар күрэхтэригэр 1986 с. үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэн, бочуотунай грамотанан наҕараадаламмыта.

1993 с. бочуоттаах сыныаһаҥа тахсарыгар, Чахыр кэлэктиибинэй предприятиятын уурааһынан МТЗ-82 тыраахтары бөлөхтээбиттэрэ. Бу элбэх сыл устата бэйэтин идэтигэр бэринимээһин, үгэс кэлүөнэ тырахтарыстар киниттэн элбэххэ үөрэммиттэрин туоһулуур. Тыл хаһаайыстыбатын министирэ 2008 сыллаахха «Ветеран сельского хозяйства Якутии» дьин бочуоттаах баһизни туттарбыта. Ону сэргэ киниэхэ Российской Федерация "Үлэ бэтэрээнэ" даһабырыаннаһа туттарыллыбыта.

Биһиги аҕабыт, эһэбит, хос эһэбит кини быһытынан наһаа сэмэйэ, дьонго-сэргэҕэ куруук көмөлөһө сылдыара. Кини ДТ тыраахтара оччотооҕу солхуос кыһалбалаах кыстыгын этэнгэ туоратыһа, отун-маһын таһыһа, нэһилиэк хас биердэ ыалыгар кыстык отун-маһын таһыһа сыраллаһан үлэһэбитин дойдутун дьонно-сэргэҕэ махтана ахталлар.

2017 сыллаахха кини сыраллаах үлэтин сыаналаан, Чахыр нэһилиэгин дьокутааттара биер санаанан «Нэһилиэк Бочуоттаах олохтооһо» ааты инэрбиттэрэ. Биһиги аҕабыт кэргэнинэн Татьяна Ильиничанын илээхтик 48 сыл устата биергэ олорон, 6 оҕону төрөтөн, буюбайдаан улаатыннартаабыттара.

Аҕабыт Роман Тарасович 6 оҕолонун, элбэх сизинэнэн, хос сизинэнэн, бу орто дойдуттан олунньу 23 күнүгэр 81 сааһыгар сирдээҕи аһалын толору олорон арахта.

Аҕабыт, эһэбит, хос эһэбит сырдык мөөсүүнэ биһиги сүрэхпитигэр мэлдьи тыыннаах сылдыаҕа.

Оҕолоро, күтүөтэ, кийиттэрэ, сизн күтүөттэрэ, кийиттэрэ, сизнэрэ, хос сизнэрэ.

Кылаабынай арааһтар - Л.В. ГОРОХОВА.

Кылаабынай арааһтар сөбүлүүһүнэ - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.

Эгизтиир сакиттэр, сурук отдела - А.Н. ЗАХАРОВА.

Эксперттэ, тыл хаһаайыстыбатын отдела - А.М. СЛЕПЦОВ.

Корреспонденттэр - С.А. ЖЕНДРИНСКИЙ, М.В. ПЕТРОВА.

Таһаарчы - Л.К. ПОПОВА.

Бачээтэһини - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СР

Прессе-служба, Чурапчы улуунун

"Сага олох" редакционнай-издательской

холбоһук автономнай у-рөдүнэ.

Российской Федерации. Рөдүннэрдэр

СР управлениитыгар 2012 с. кулун тутар

15 күнүгэр рөдүннэриилэһит нүөмүрэ -

ПН №ТУ14-0238.

Рөдүннэ, издатель

аадырыһа: 678670, Чурапчы

сэт., Карл Маркс уул., 26 "а".

Телефоннарбыт: рөдүннэ

- 41-332, отделеһа - 41-265.

41-358. E-mail: sanaoloh@

mail.ru, сайт: sanaoloh.ru.

Instagram: @sanaoloh

Бачээтэ саһаһа: №25 (11582)

Көмүр: 2 бач. лине

Аһаһа 1350. Ханыаһа сыанатэ: 15

Аһаһа сыанатэ: 15

Аһаһа сыанатэ: 15

Аһаһа сыанатэ: 15

Аһаһа сыанатэ: 15

Аһаһа сыанатэ: 15

Аһаһа сыанатэ: 15